

Fylkesmannen i Oslo og Viken

Forvaltningsplan for Værne kloster landskapsvernområde med biotopvern,

Telemarkslunden – Ekebylunden naturreservat, Husebyskogen
naturreservat og Bogslunden naturreservat

Rapport nr. 6/2014

Miljøvern avdelingen
Fylkesmannen i Østfold
POSTADRESSE: STATENS HUS, POSTBOKS 325, 1502 MOSS
TLF: 69 24 71 00

Dato Mars 2020
Rapport nr. 6/2014
ISBN nr. 978-82-7395-232-5

Rapportens tittel Forvaltningsplan for Værne kloster landskapsvernområde med biotopvern, Telemarkslunden – Ekebylunden naturreservat, Husebyskogen naturreservat og Bogslunden naturreservat
Forfattere Aase Richter
Oppdragsgiver Fylkesmannen i Østfold
Ekstrakt Forvaltningsplanen beskriver mål og utfordringer i Værne kloster landskapsvernområde med tilhørende biotopvern og naturreservater. Verneområdene omtaler et åpent herregårdslandskap med nærliggende jordbruksområder og skogreservater. Forvaltningsplanen skal bidra til å oppfylle intensjonene med vernet.
Emneord Værne kloster, landskapsvernområde, naturreservat, biotopvern, Klosteralleen, Telemarkslunden, Bogslunden, Husebyskogen
Referanse til rapporten Fylkesmannen i Østfold 2014: Forvaltningsplan for Værne kloster landskapsvernområde. Rapport 6/2014
Forsidefoto: Landskap fra Værne kloster. Solstreif en aprilkveld. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

Forord

Værne kloster landskapsvernområde ble opprettet 13.september 2013. I henhold til verneforskriften skal det utarbeides en forvaltningsplan for verneområdet.

Et utkast til forvaltningsplan var i 2013 på høring hos grunneierne, Rygge kommune og andre offentlige instanser, samt ulike foreninger.

Denne forvaltningsplanen inkluderer også verneområdene som grenser til landskapsvernområdet: Bogslunden naturreservat, Husebyskogen naturreservat og Telemarkslunden-Ekebylunden naturreservat.

Forvaltningsplanen har blitt oppdatert og justert etter høringen. I tillegg er den endret slik at den gjenspeiler at nye Moss kommune er forvaltningsmyndighet fra 1.1.2020.

Fylkesmannen har fått tillatelse til å bruke foto fra området tatt av Olav Bjarte Klevberg. Det er ikke tillatt å kopiere disse bildene.

Moss, 16. februar 2020

Karsten Butenschøn

Seksjonsleder

Innhold

1.	Innledning	1	
1.1	Verneforskriften		2
1.2	Forvaltningsplanen		2
1.3	Begrepsavklaring		3
1.4	Prosess og medvirkning i forvaltningsplanen		3
2.	Naturkvaliteter og verneverdier, bevaringsmål	5	
2.1	Områdebeskrivelse		5
2.2	Landskapet		8
2.3	Flora og fauna		17
2.4	Kulturminner		24
2.5	Klima		27
2.6	Klosteralleen biotopvernområde		28
2.7	Telemarkslunden - Ekebylunden naturreservat		30
2.8	Husebyskogen naturreservat		33
2.9	Bogslunden naturreservat		35
3.	Brukerinteresser og andre påvirkningsfaktorer	37	
3.1	Landbruk		37
3.2	Friluftsliv		44
3.3	Andre virksomheter og aktører		46
3.4	Bygninger		48
3.5	Infrastruktur		50
4.	Forvaltningsoppgaver og tiltak	54	
4.1	Skjøtsel og restaurering		54
4.2	Informasjon og oppsyn		57
4.3	Tiltaksplan		57
5.	Saksbehandling	59	
5.1	Generelle saksbehandlingsprosedyrer		59
5.2	Økonomi		60
5.3	Roller		61
	Referanser	63	
	Vedlegg	64	

Figur 1 Værne kloster en høstmorgen. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

1. Innledning

Værne kloster landskapsvernområde (LVO) ble vedtatt i statsråd 13. september 2013 (kgl. res).

Verneområdet ligger i Moss kommune og omfatter et areal på 5736 dekar hvorav ca. 140 dekar er sjøareal. Klosteralleen biotopvernområde utgjør ca. 5 dekar.

Områdets nordre del er et herregårdslandskap med store sammenhengende jorder, store bygnings- og hageanlegg, alleer m.m. Den søndre delen domineres av et jordbrukslandskap med mindre eiendommer, bekkedrag, lunder og kantsoner. Lengst i sør er indre del av Årefjorden inkludert i verneforslaget mens det i vest og nordvest finnes skogarealer av en viss størrelse.

Ifølge verneforskriften for Værne kloster landskapsvernområde er formålet med landskapsvernområdet og biotopvernområdet:

§ 2 Formål:

Formålet med Værne kloster landskapsvernområde er å ta vare på et kultur- og naturlandskap av økologisk, kulturell og opplevelsesmessig verdi. Det herregårdspregede jordbrukslandskapet er særlig karakteristisk for området. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

Formålet med biotopvernet i delområde Klosteralleen er å ta vare på et område som har særskilt betydning som voksested for den svært sjeldne og truede plantearten kammarimjelle.

1.1 Verneforskriften

Området er vernet 13. september 2013 etter Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (naturmangfoldloven, vedtatt 19. juni 2009).

Verneforskriften er en viktig ramme for forvaltningsplanen, sammen med naturmangfoldloven. Den skal forvaltes i tråd med Rundskriv om forvaltning av verneforområder (M106-2014).

Den første paragrafen (§1 Avgrensing) beskriver avgrensingen av verneområdet med en oppstilling av berørte eiendommer (gårds/bruksnummer), totalt areal og hvor kart som viser grensene skal finnes. I § 2 Formål er hensikten med vernet beskrevet.

Den delen av verneforskriften som har størst betydning for brukerne av området, er § 3 Vernebestemmelser, § 4 Generelle unntak fra vernebestemmelsene, § 5 Regulering av ferdsel og § 6 Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser. Her berøres forbudsbestemmelser for verneområdet, samt hvilke forhold forbudsbestemmelsene ikke er til hinder for.

De avsluttende paragrafene 8-12 er av mer generell karakter og omhandler bl.a. forvaltning, skjøtsel og myndighet.

Verneforskriften for Telemarkslunden-Ekebylunden naturreservat, Husebyskogen naturreservat og Bogslunden naturreservat er bygd opp etter liknende maler.

Verneforskriftene er vedlagt bakerst i forvaltningsplanen (Vedlegg 3 - 6).

1.2 Forvaltningsplanen

I verneforskriften for Værne kloster landskapsvernområde er det krav om forvaltningsplan:

§ 8 Forvaltningsplan

Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mv.

En forvaltningsplan skal sikre en enhetlig forvaltning av verneområdet ved å gi konkrete retningslinjer for bruk og vern. Det er verneforskriften, sammen med naturmangfoldloven, som setter rammen for utarbeidelsen av forvaltningsplanen, og en forvaltningsplan kan hverken legge opp til en strengere eller mer liberal praksis enn det som er nedfelt i forskriften. I den praktiske og daglige forvaltningen vil det imidlertid være behov for en utdyping eller presisering av verneforskriftene, dvs. en plan som inneholder mer detaljerte og konkrete "kjøreregler". Mens verneforskriftene for verneområdene er juridisk bindende, har forvaltningsplanen en retningsgivende og veiledende funksjon. På de punktene i verneforskriften hvor det konkret vises til forvaltningsplanen, vil forvaltningsplanen ha bestemmende virkning for forvaltningen. Forvaltningsplanen utarbeides i tråd med retningslinjer fra Miljødirektoratet jf.rundskriv M-106 .

Forvaltningsplanen for Værne kloster landskapsvernområde skal bidra til å oppfylle intensjonene med landskapsvernet og biotopvernet. Den har som hensikt å legge til rette for en variert bruk av området der landbruksdrift og annen eksisterende virksomhet, friluftsliv, samt undervisnings- og forskningsinteresser skal tilgodeses så langt som mulig, innenfor rammen av vernereglene og hensynet til beboere og næringsdrift. Planen skal være et praktisk hjelpemiddel

for å opprettholde og fremme formålet med vernet, samt bidra til forutsigbarhet og likebehandling i saksbehandlingen.

Dette dokumentet omfatter også forvaltningsplan for **Bogslunden naturreservat, Telemarkslunden-Ekebylunden naturreservat og Husebyskogen naturreservat**. Sistnevnte er nyopprettet. Sammen utgjør disse naturreservatene som grenser inntil landskapsvernområdet en geografisk enhet som i stor grad berøres av de samme utfordringene knyttet til bruk og vern. Det understrekes likevel at naturreservatene har egne verneforskrifter som er mer restriktive enn det som er tilfellet for landskapsvernområdet. Naturreservatene omtales i egne kapitler i forvaltningsplanen (kap. 2.6 - 2.8), og for øvrig henvises det til egne verneforskrifter for naturreservatene i vedlegget.

1.3 Begrepsavklaring

Nedenfor følger definisjoner av enkelte viktige begreper i forvaltningsplanen (fra Forvaltningshåndboka, DN-håndbok nr.12-2001):

Forvaltningsmål er et samlebegrep for alle målsettinger knyttet til et verneområde. Dette kan for eksempel være mål for verdier/kvaliteter knyttet til areal, biologisk mangfold og naturtyper eller interesser knyttet til friluftsliv, brukerinteresser og næringsinteresser.

Naturkvalitet er naturtyper, arter, geologi og landskap som skal bevares i et verneområde. Ett verneområde kan ha en eller flere naturkvaliteter som det er viktig å ta vare på. Naturkvalitetene framgår gjerne direkte av det overordnede verneformålet. I tillegg kan det være nødvendig å definere naturkvaliteter utover verneformålet. Dette vil være aktuelt i verneområder der verneformålene er for generelle og for vage med tanke på naturkvalitetene. Ny kunnskap om f.eks biologisk mangfold kan også ha kommet til etter at vernet ble etablert og verneformålet formulert.

Bevaringsmål definerer den tilstanden en ønsker at en naturkvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare. Det vil si at de skal presiseres gjennom mål for areal, nødvendige strukturer/prosesser og/eller forekomst av bestemte arter osv. Bevaringsmål er en presisering av forvaltningsmål knyttet til naturkvaliteter.

I regi av Miljødirektoratet er det utviklet et landsdekkende system for overvåking av tilstanden i verneområder og utarbeidelse og forvaltning av bevaringsmål (NatStat). En dokumentasjon av tilstanden vil gi forvaltningsmyndigheter og oppsyn et bedre grunnlag for å gjøre nødvendige tiltak. Bevaringsmålene skal angi hvilke kvaliteter naturverdiene må ha for at de skal kunne sies å være godt bevart.

1.4 Prosess og medvirkning i forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen er utarbeidet i tråd med Miljødirektoratets veiledningsmateriale. Det presiseres at arbeidet med forvaltningsplanen ikke åpner for en ny vurdering av verneforskrift og vernegrense.

Ved utarbeidelse av forvaltningsplan for større verneområder er det forventninger om en åpen prosess med mulighet for medvirkning fra ulike berørte parter som grunneiere/rettighetshavere, brukergrupper og organisasjoner, kommuner og andre berørte myndigheter.

Fylkesmannen oversendte et utkast til forvaltningsplan til daværende Miljøverndepartementet i juli 2012, som skulle ligge ved saken da verneforslaget ble vedtatt.

Fylkesmannen inviterte alle berørte parter (grunneiere, offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner) til å delta i en referansegruppe (se vedlegg) for utarbeidelse av forvaltningsplanen med oppstart i februar 2013. I tillegg var det et eget orienteringsmøte for grunneierne 29.januar 2013 der de også fikk anledning til å velge ut sine representanter i referansegruppen.

Utkastet fra juli 2012 har vært utgangspunktet for referansegruppens arbeid. Referansegruppen har hatt tre møter og en befaring før forslaget ble sendt på høring. Gruppens medlemmer har også fått tilsendt utkastet til tilrådning for gjennomsyn og kommentarer før oversendelse til Miljødirektoratet. Det har vært orientert om oppstarten av arbeidet med forvaltningsplanen på fylkesmannens nettsider.

Det har kommet 9 høringsuttalelser. Disse er sammenstilt i vedlegget, sammen med fylkesmannens kommentarer. Som følge av innspillene er det gjort endringer spesielt i kap.2.7 Husebyskogen naturreservat med presiseringer av skjøtselsbehov langs veier og ved boliger, kap. 3.1.2 som er et nytt kapittel om jordbruksdrift og 3.1.5 Jernbane med presiseringer fra vernevedtaket om ny jernbanetrase gjennom området. Utover dette består endringene vesentlig i språklige presiseringer.

**Figur 2 Linderekka langs Fuglevikveien, sett mot Værne kloster. Den ble plantet ca. 1985.
Foto: © Olav Bjarte Klevberg**

2. Naturkvaliteter og verneverdier, bevaringsmål

2.1 Områdebeskrivelse

Nordvestre del i Rygge rommer et unikt kulturlandskap med store historiske og biologiske verdier. Området er i dag preget av både store åpne «herregårdslandskap» med alleer og trekker, store bygnings- og hageanlegg samt mer småskalalandskap, med bekkedrag, dammer, åkerholmer, steingjerder, og gamle beitemarker hvor gamle og monumentale trær står igjen. Området er med sitt kontinentale preg særegent i norsk målestokk.

Området inneholder stor tetthet av fornminner som vitner om at sørsiden av raryggen har vært et fruktbart område med gode levevilkår for mennesker og dyr over lengre tid. Det er rester etter klostervirksomhet, både i form av klosterruiner, bautastein og innførte plantearter.

Landskapet har kontakt med sjøen, som tidligere var en viktig ferdselsåre. Det er preget av frodige og velutviklede kantsoner, alleer og steingjerder. Monumentale edellauvtrær forteller bl.a. om et tidligere beitelandskap og varmt klima, og utgjør viktige estetiske opplevelseselementer.

Området består av store, åpne, dyrkede arealer og mer småskala landskap med åkerholmer. Det er to bekkedrag som med sin kantvegetasjon utgjør viktige landskapsdrag og som har funksjon som gyteområde for sjøørret og leveområde for mange fuglearter, deriblant mer sjeldne som for eksempel nattergal.

Skogsområdene representerer innrammingen av landskapet og utgjør rester av utmarksområdene som har tilhørt noen av gårdene i strøket.

Figur 3. Kart som viser Rygge og Moss kommuner, Værne kloster landskapsvernområde er tegnet inn.
Kilde: OslofjordGIS

Eldre gårdsbebyggelse og hageanlegg, spesielt Værne kloster og Carlberg, tidligere husmannsplasser i området og jernbaneanlegget med bru og bygninger, representerer nyere kulturminner som preger landskapet og forteller om utviklingen i området på 17-, 18- og 1900-tallet.

Ved Årefjorden finnes rester av kystlandskap med strandsitterplasser og bryggeanlegg. Innenfor forslaget til landskapsvernområde finnes det i tillegg til gårdsbebyggelsen også en rekke frittliggende bolighus. Mange av disse ligger i tilknytning til gårdsbebyggelsen. På Huseby nordre og Huseby østre er det en samling av flere boliger. Flere ansamlinger av boliger er holdt utenfor verneforslaget med grense mot området. Et eksempel på dette er avgrensingen i øst som hovedsakelig følger Larkollveien mens bebyggelsen langs vestsiden av veien er holdt utenom verneforslaget.

Verneområdet ligger på gammelt grunnfjell der store deler er dekket med løsmasser avsatt under siste istid.

Forekomsten av løsmasser er preget av prosesser under og etter siste istid. Det store Raet som ble dannet for ca. 11000 år siden, går gjennom de nordre delene av området. Verneområdet ligger i sørskråningen på Raet. Løsmassene som er avsatt i forkant av Raet er sortert med sand- og siltjord øverst og marin leirjord nede på slettene.

Biotopvernområdet Klosteralleen er del av vernet. Det omfatter ca. 5 dekar langs Klosteralleen. I biotopvernområdet vokser den sterkt truede røde kammarimjellen (EN).

To mindre reguleringsplaner som ligger innenfor området er ikke del av verneforslaget. Dette gjelder boligområdet Oakhill og golfbanen på Carlberg.

Telemarkslunden-Ekebylunden naturreservat ligger innenfor avgrensningen til landskapsvernområdet. Det utarbeides en egen forvaltningsplan for reservatet som del av forvaltningsplanen for landskapsvernområdet.

Husebyskogen naturreservat ligger i sin helhet innenfor landskapsvernområdet. Dette er en rik sumpskog der bl.a den sterkt truede bregnen vasstelg vokser. Det utarbeides en egen forvaltningsplan for reservatet som del av forvaltningsplanen for landskapsvernområdet.

Bogslunden naturreservat grenser inntil landskapsvernområdet i nordvest. Dette er en variert edelløvskog med tilhørende naturlig plante- og dyreliv.

Kulturlandskapet i tidligere Rygge kommune er godt beskrevet i flere rapporter og utredninger. Herregårdslandskapet med Værne kloster og Carlberg gård har vært kjerneområder i disse utredningene. De ytre avgrensningene i utredningene har variert men i all hovedsak dekket det foreslåtte landskapsvernområdet.

Det finnes grundige beskrivelser av området inkludert kartlegging av flere landskapselementer i følgende rapporter:

- Nordisk Ministerråd 1987: «Natur og kulturlandskap i arealplanleggingen». Nordisk Ministerråd miljørapport, 1987, nr.3, del 1 +2.
- Hansen, P.A.1996: Kulturlandskap ved Værne Kloster. Registrering av kvaliteter.

Noen fakta om Værne kloster landskapsvernområde:

Det er 14 driftsenheter som mottar produksjonstilskudd.

Tabell med arealbruk:

Arealtype	Areal daa		Prosent	
Dyrka mark	3 606		66,00	
Fulldyrka jord		3 549		64,94
Innmarksbeite		58		1,06
Skog	1 247		22,83	
Barskog		875		16,01
Blandingsskog		91		1,66
Lauvskog		282		5,16
Bebyggelse, tunareal, veier	468		8,57	
Bebyggd		49		0,89
Samferdsel		65		1,20
Åpen fastmark		354		6,48
Vann	142	142	2,60	2,60
Totalt	5 465	5465		

Figur 4. En høstdag før soloppgang. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

2.2 Landskapet

Kulturlandskapet er den mest iøynefallende verneverdien i Værne kloster landskapsvernområde, og bevaring av særpreg og karakter er et svært viktig formål med vernet jf. verneforskriften § 3:

§ 3 Vernebestemmelser

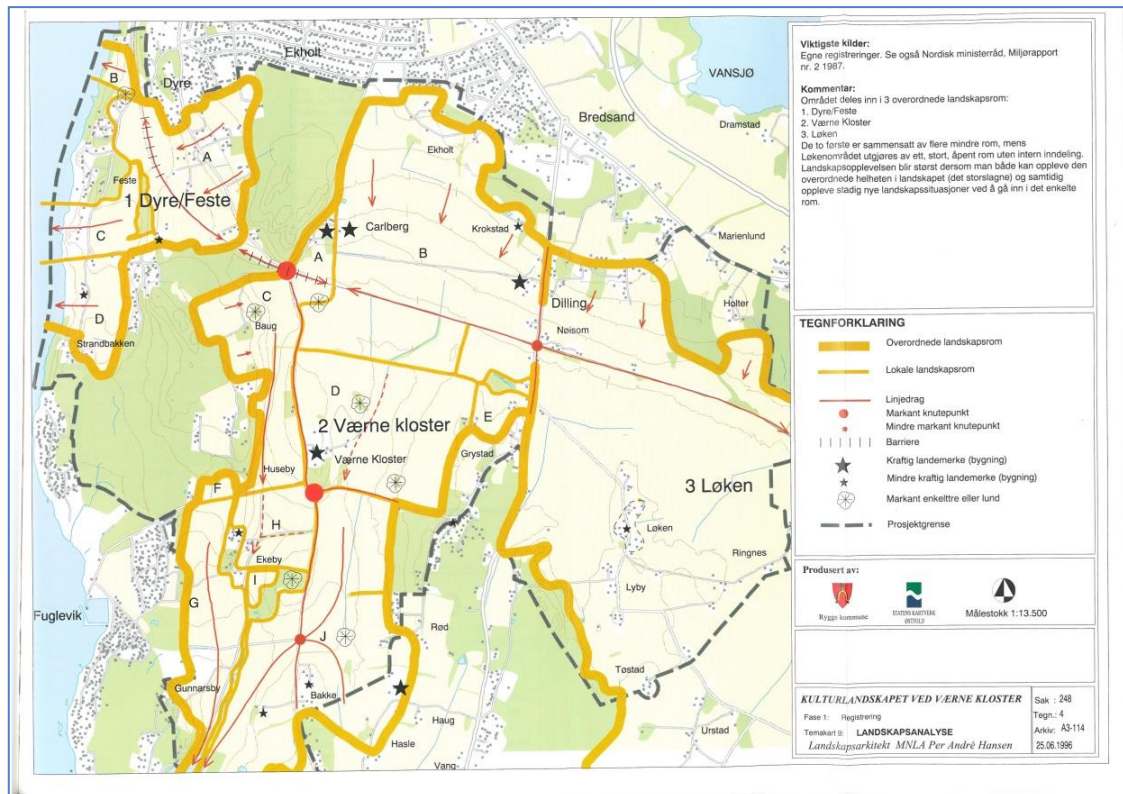
I landskapsvernområdet må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

.....

Dette er et vesentlig punkt i verneforskriften, og er en overordnet rettesnor for forvaltningen i en rekke saker som angår verneområdet.

Denne nordvestre delen i Rygge er definert som et viktig kulturlandskap i Østfold, bl.a i rapport 1/1993 Østfoldlandskap av regional betydning: Kulturlandskap, med rikt og frodig herregårdslandskap, sterke innslag av eikelunder og løvbryn og flere edelløvskogger. Andre områder er preget av hagemarker og mer småskala landskapselementer.

Det sentrale området rundt Værne kloster og Carlberg gård utgjør herregårdslandskapet med store jorder, adskilt med store alleer, trekker i eiendomsgrenser og langs veier og bekker og noen skogsbryn som en avgrensning i det fjerne. Dette er et tradisjonspreget godslandskap med store jordbruksareal og relativt liten påvirkning av nyere bebyggelse.

Figur 5 Landskapsanalyse, fra "Kulturlandskapet ved Værne Kloster". Per Andre Hansen. 1996.

Den historiske kontinuiteten markeres av rike fornminneforekomster som fornminnefeltene i Telemarkslunden, Carlberg eikelund og Søsters Hvile. Dessuten er det store bronsealderrøyser på Carlbergåsen. Dette området ble tidlig oppdyrket. Etter den kraftige ekspansjonen i vikingtiden holdt andelen dyrket mark seg ganske konstant fram til reformasjonen. Da begynte en gjenryddingsperiode som varte fram til 1660-tallet (lensherretiden). I denne perioden ble skogen i Rygge utnyttet for fullt. (kilde Nordisk råd 1987 s. 87, 111)

I sør ligger Årefjorden med kystlandskap og rester av kystkulturen med strandsitterplasser og gamle pålebrygger samt nyere industrielle bryggeanlegg.

Resten av landskapsvernområdet er et mer småskala landskap, gårdene er noe mindre, jordene er omkranset av trekker eller skogteiger og områder med bart fjell i dagen, grunnlendt mark eller impediment. Det er flere store og sammenhengende steingjerder mellom eiendommer og teiger.

Det er mosaikken av natur- og kulturbetinget landskap, sammen med de ulike særegne elementene, som til sammen utgjør helheten i landskapet. Forutsetningen for å bevare denne mosaikken er at eksisterende drift av jordbruksområdene opprettholdes, og at de elementer i landskapet som ønskes ivaretatt, blir det. Dette er i all hovedsak avhengig av at driften av arealene opprettholdes, noe som igjen avhenger av nasjonal landbrukspolitikk.

Når det gjelder andre særegenheter i landskapet, som alleer, steingjerder og bygninger, er dette landskapselementer det knytter seg egne utfordringer til. Bevaringen av disse er også til dels knyttet til landbrukets forutsetninger, men også til ulike myndigheters muligheter til å bidra med ressurser. Det knytter seg store kostnader og behov for fagkompetanse til vedlikehold og restaurering av slike elementer.

2.2.1 Alleer, trekker, enkeltrær og tregrupper

Bestemmelsene

Karakteristiske frittstående enkeltrær, tregrupper, alleer og trekker utenom de ordinære skogarealer er vernet mot hogst, jf. § 3 c) i verneforskriften nedenfor. Dette er trær både av naturlig og plantet herkomst. Beskjæring og rydding mot dyrket mark må skje med moderate inngrep, og ikke utgjøre noen fare for trærnes særpreg eller levedyktighet.

§ 3 Vernebestemmelser

c) Hogst av alleer, karakteristiske frittstående enkeltrær, tregrupper eller trekker utenom de ordinære skogarealene er forbudt.

...

Status

Værne Kloster landskapsvernområde har flere viktige historiske alleer og markerte trekker. Alleene ble anlagt for å markere viktige drag i landskapet, f.eks. innkjøringen til større gårder eller viktige veier. Alleer er trær i rekker på begge sider av en ferdselsåre. Trekkene kan være plantet eller kommet av seg selv men har blitt tatt vare på og delvis skjøttet. Trekkene står ofte langs veier, i eiendomsgrenser, langs bekker eller mellom åkerteiger.

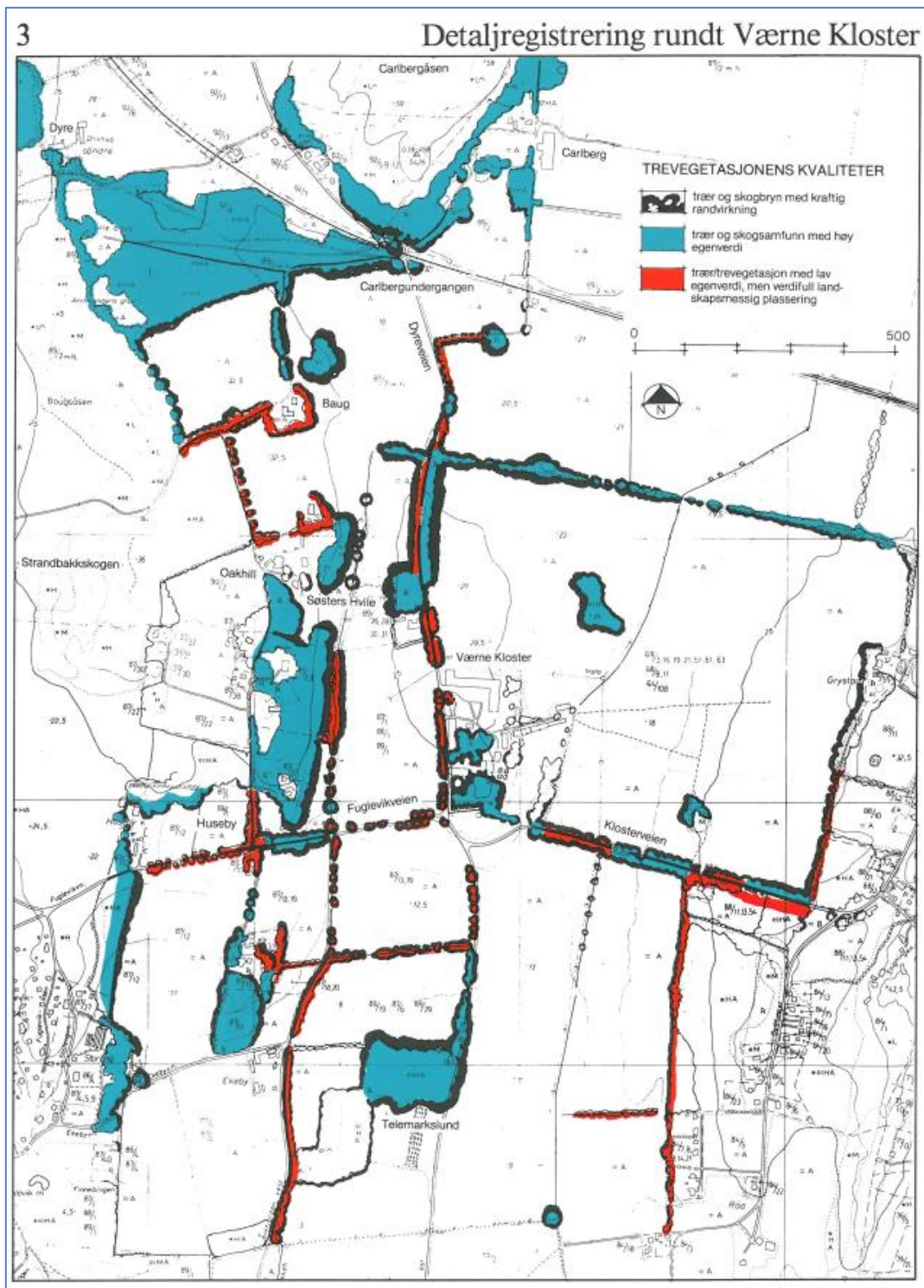
Enkelte gamle trær utenom hage- og parkanleggene er spesielt store og vakre. Som enkeltobjekter bidrar de sterkt til landskapets opplevelsesverdi. Det er viktig at disse trærne sikres et stabilt livsmiljø.

- Markert trekke i eiendomsgrensen mellom Carlberg og Værne kloster
- Trekke inn til Carlberg gård
- Trekker/alle langs Dyreveien, forbi Værne kloster, fortsetter langs Østre Årefjordvei til Telemarkslunden
- Trekker som utgjør Klosteralleen
- Trekke langs Ekebyveien, fra Båthavnveien til Fuglevikveien

Alleene er av stor kulturhistorisk verdi, men det knytter seg også viktige biologiske verdier til dem, blant annet mtp. vedlevende og "huleboende" organismer. Klosteralleen er ikke en egentlig alle men en samling trær som står mer eller mindre på rekke, den er definert som biotopvernområde pga kammarimjelle som vokser her (se kapittel 2.5).

**Figur 6 Trekker langs veien, ofte kalt for allé. Dette er fra Klosteralleen biotopvernområde.
Foto: Siv-Thuva Jansson**

Figur 7 Trevegetasjonens kvaliteter. Fra Trær og landskap, 1991

Utfordringer

Det er ikke tillatt å felle alleer, trekker, viktige enkelttrær eller grupper jf. § 3, pkt. c) i verneforskriften. Skjøtsel av disse er i utgangspunktet grunneiers ansvar, men forvaltningsmyndigheten ønsker å bidra til at alleer og trekker ivaretas. Tilskudd til rehabilitering og pleie må vurderes i hver enkelt sak. Det er også mulig å søke landbrukets tilskuddsordninger for støtte til vedlikehold av alleer, trekker, viktige enkelttrær og grupper av trær.

Da alleene ble anlagt, skulle de ha et ryddig preg og trærne ble ofte beskåret. Med tiden har denne praksisen opphørt, og de fleste alleene vokser nå fritt. En viss beskjæring kan imidlertid være nødvendig når trærne vokser seg høye for å sikre stabiliteten til trærne. Dette avhenger også av treslaget.

Et mer ustabil klima kan føre til at trærne får nye utfordringer. Med vintre som svinger mellom frost og mildvær kan trærne "lures" ut av vinterhvilen for tidlig, og dermed få frostskafer når en ny kuldeperiode setter inn. Endringene vil antakelig også gi kraftigere vinder, noe som allerede er utfordrende for de gamle trærne. Valg av treslag ved nyplanting må vurderes i forhold til treslag i gjenværende trær i trekkene, behov for skjøtsel og tålegrense for beskjæring i ulike treslag og de ulike treslagenes alder.

De vakre gamle trærne vil med tiden naturlig nok forfalle. Det er derfor viktig å være oppmerksom på yngre trær som har potensial til å bli nye monumenter. Slike "framtidstrær" finnes både i det åpne landskapet og i skogområdene, og bør gis gode forutsetninger for å utvikle seg. Forsiktig stammekvisting kan bidra til framtidig estetiske stammer. Innenfor budsjettmessige rammer kan forvaltningsmyndigheten bidra til denne typen tiltak.

De gamle alleene og trekkene langs veiene er ikke tilpasset den moderne trafikk de utsettes for i dag, hverken med tanke på antall biler eller størrelsen på moderne kjøretøy. Det kan føre til både vanskelige trafikksituasjoner og skader på trærne.

I Klosteralleen vil veisalting ha en ugunstig effekt på biotopvernområdet. Salting på denne strekningen er ikke tillatt jf. verneforskriften.

I Østfold har man lang erfaring i skjøtsel av gamle alleer og trekker, spesielt fra Søndre Jeløy landskapsvernområde. Det er et mål å bevare de gamle trærne så lenge som mulig, av landskapshensyn og av hensyn til biologisk mangfold. Dersom enkelttrær eller deler av en alle/trekke dør kan det være en strategi å la disse bli stående som "ruintrær" en periode før de erstattes med nyplanting. Da har man også mulighet til å flytte den nyplantede rekken av trær lengre vekk fra f.eks en vei.

Enkelte steder kan det være aktuelt å anlegge nye alleer eller plante nye trekker. Det er også aktuelt å fristille enkelttrær fra yngre trær og vegetasjon som vokser opp gjennom trekronene på de gamle trærne.

2.2.2 Skjermskog

Bestemmelsene

Skogens innramming av landskapsrommene i verneområdet er et vesentlig element i dette kulturlandskapet. Enkelte av disse skogteigene er imidlertid svært smale slik at hogst i disse vil kunne ødelegge den innrammingen som skogen gir og eksponere kulturlandskapet mot skjæmmende inngrep i randsonene. Det er 5 skogsteiger som er gitt egen beskyttelse i verneforskriften (sone A).

Verneforskriften § 3 Vernebestemmelser:

c) Hogst av alleer, karakteristiske frittstående enkelttrær, tregrupper eller trekker utenom de ordinære skogarealene er forbudt.

Ved hogst i områder avmerket som sone A på vernekartet skal skogens visuelle skjermvirkning bevares.

Status

Disse skogteigene er viktige for å skjerme landskapet mot bakenforliggende inngrep som f.eks boligfelt. Nedenfor er de enkelte sonene kort omtalt:

A1, A2, A3 Tre mindre teiger som skjermer det åpne landskapet ved Værne Kloster og Klosteralleen mot Smedhusåsen boligområde.

A4 Skogen mellom Huseby og Storenga som skjermer kulturlandskapet mot "Fuglevikåsen boligområde".

A5 Ved Klosterbakkeveien/Årefjorden er det en skogteig som skjermer landskapet langs Gunnarsbybekken mot tettbebyggelsen ved Årefjorden.

Utfordringer

Skogteigene er så smale at vanlig flatehogst vil fjerne skogskjermen. Hogst i disse områdene må derfor gjennomføres skånsomt slik at skjermvirkningen opprettholdes. Det er av vesentlig betydning at skjermsonen opprettholder en flersjiktet virkning med trær i ulik høyde og flere i bredden slik at skogsbildet ivaretas på avstand.

Retningslinjer

Større trær kan plukkhogges under forutsetning av at det finnes tilstrekkelig med mindre trær (opp til ca. 10 m høyde) til å opprettholde en skjermende "vegg". Yngre/mindre trær kan tynnes forsiktig slik at det utvikles fyldigere kroner på de nye trærne. Under tynning bør det settes igjen trær av ulik størrelse.

Bestemmelsen om skjersskog skal ikke være til hinder for at det kan foretas nødvendig kantrydding ut mot dyrket mark, men også slik rydding må gjøres på en måte som ivaretar skjermvirkningen.

2.2.3 Steingjerder

Bestemmelsene

Steingjerdene anses som et viktig landskapselement i kulturlandskapet. Dette kulturminnet bidrar sterkt til landskapets særpreg.

Det er ikke tillatt å rive eller ødelegge steingjerder og det er ønskelig at steingjerdene beholdes som synlige elementer i landskapet.

Verneforskriften § 3 Vernebestemmelsene

e) Steingjerder og andre kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes dersom det kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig.

Status

Det er mange steingjerder innenfor verneområdet som avgrensner enkelteierdommer eller viser skiller mellom f.eks utmark og beiter mot innmark og åker. Flere er preget av forfall, gjengroing med vegetasjon eller er i ferd med å falle sammen.

Noen av de viktigste steingjerdene:

- Steingjerder i eiendomsgrensen til Carlberg gård, mot Krokstad og mot Værne Kloster
- Steingjerde mellom Værne Kloster og Grystad
- Flere kortere strekninger med steingjerder ved Huseby, Ekeby, Bakke og Bogslunden

Utfordringer

Det er behov for vedlikeholds- og restaureringsarbeid for å få fram steingjerdene i landskapet og hindre at steingjerdene ødelegges av trær som vokser i eller tett inntil steingjerdet. Arbeidene kan omfatte reparasjoner, fjerning av større og mindre trær som er i ferd med å sprenges ut gjerdene, og fjerning av mindre steinmengder som har vært henlagt på eller inntil gjerdene. Opplevelsesverdien skal vektlegges når steingjerder prioriteres for skjøtsel.

Forvaltningsmyndigheten kan ut fra prioritering og tilgang på midler bidra til at steingjerdene vedlikeholdes og restaureringsprosjekter iverksettes jf. Miljødirektoratets strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder 2015-2020. Kommunen forvalter tilskuddsordninger rettet mot landbruket (bl.a SMIL-midler) som kan benyttes til slike tiltak. Også fylkeskommunen kan ha midler for å vedlikeholde steingjerder som kulturminner.

2.2.4 Parkanlegg

Den viktigste historiske hagen eller parkanlegget i Værne kloster landskapsvernområde er hagen på Værne kloster (g/bnr 89/1). Av andre historiske eller i hvert fall mulig interessante hager kan nevnes Oakhill, de to boligeiendommene som er utskilt fra det gamle Huseby (g/bnr 87/2 og 87/3), og Carlberg (g/bnr 89/2). Også Søsters Hvile (g/bnr 89/26) som er en egen enhet adskilt fra Værne Kloster, med både bøkkelund og hage kan tas med i denne sammenhengen.

Bestemmelsene

De mest aktuelle bestemmelsene for parkanleggene er Verneforskriftens bestemmelser § 3 a) Forbud mot vesentlige inngrep i landskapet, c) forbud mot hogst av alleer, trerekker og enkelttrær og d) beskyttelse av steingjerder og andre kulturminner mot skade.:

Tiltak må også vurderes etter kulturminneloven.

§ 3 Vernebestemmelser

I landskapsvernområdet må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

a) Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Det er forbud mot inngrep som oppføring og vesentlige eksteriørmessige endringer av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, bygging og utvidelse av vei, sykkelvei eller gangvei, hensetting av campingvogner, brakker, containere og lignende i landskapet
/.....

b) Hogst av alleer, karakteristiske frittstående enkelttrær, tregrupper eller trerekker utenom de ordinære skogarealene er forbudt.....

.....

e) Steingjerder og andre kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes dersom det kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig.

Status

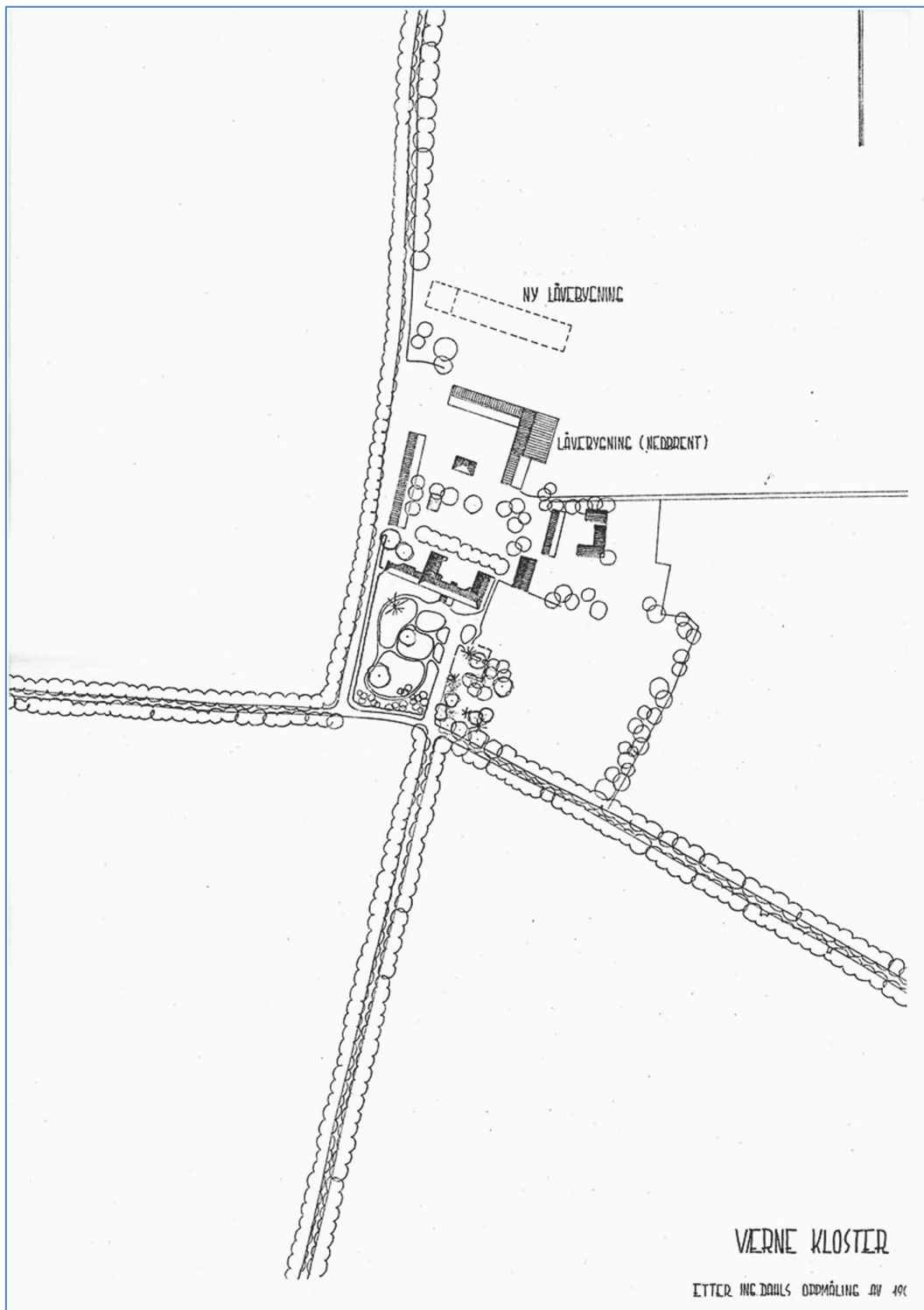
Parkanleggene består av mange ulike elementer som store gamle trær, alleer og annen vegetasjon, dammer og gamle bygninger.

Værne kloster er et gammelt sentrum i dette strøket, etablert i middelalderen. Et eldre sentrum fra før rikssamlingen var gården Huseby, som var en av kongsgården Alvims mange forsyningsgårder.

Værne kloster er nevnt i Schnitlers "Norske haver" fra 1916, og området var da kjent for sine mange, prektige eiketrær. Alleene og hagen ble oppmålt av Magne Bruun i 1960, sammen med

andre historiske hager i Norge. I hagen ligger en liten ruinrest etter klosteret. Hagen er landskapelig, frodig og intim, med slyngende grusganger i plenen (i 1960).

Hagen er ikke særlig gammel, men sannsynligvis har det vært en formell hage oppe på ryggen, hvor akselinjene fra Fuglevikveien, Årefjorden øst og Klosterveien møttes i et typisk 1700-tall "gåsefotmønster". Her ble veien omlagt før 1960, og går nå i stor bue rundt sørenden av hagen.

Figur 8 Værne kloster med hageanlegget. Magnar Brun, 1960

Alleene ved Værne kloster bygger opp til et symmetrisk hovedmotiv med Årefjorden øst (veien sørover forbi Telemarkslunden) som sentrallakse. Hovedalleen langs Dyreveien er buet, og

ligger noe på siden av den logiske sentralaksen. Men alléene danner sammen med lunder og løvbryn en monumental struktur i landskapet. Lundene antas å være gamle, naturaliserte landskapsparker. Bogslunden er nå edelløvs-kogsreservat. Telemarkslunden og Søsters Hvile har gamle bøkeplantninger, og begge har gravhauger fra jernalderen. Det er også flere mindre lunder i dette landskapet.

Utfordringer

Både grunneiere og vernemyndigheter har stor interesse av at parkanleggene blir tatt vare på. I enkelte av anleggene må det omfattende arbeid til hvis man vil bevare de gamle trekkene i parkanleggene. De gamle hovedhusene som er karakteristiske for parkanleggene, er av stor verdi for landskapsvernområdet. Flere av disse har behov for til dels omfattende vedlikehold. Bygninger omtales videre i et eget kapittel (kap. 3.4).

Forvaltningsmyndigheten innehar begrenset kulturhistorisk og antikvarisk fagkompetanse, og slike prosjekter må derfor hente bistand fra fylkeskommunen eller Riksantikvaren. Grunnleggende forutsetninger må være en antikvarisk og landskapsmessig helhetsløsning.

Forvaltningsmyndigheten har ikke anledning til å være pådriver i utarbeiding av kulturhistoriske tiltaksplaner, men ser positivt på initiativ som kan bidra til å opprettholde eller forbedre landskapsbildet. Planene må vurderes av Forvaltningsmyndigheten når de eventuelt foreligger, for derigjennom å sikre at tiltak som iverksettes, er i tråd med verneforskriften.

2.2.5 Mål og utfordringer for landskapet

Det er et forvaltningsmål å opprettholde et egenartet natur- og kulturlandskap med de elementer som gir det dets særpreg.

Med stadig endringer i landbruket, næringsvirksomhet og friluftsliv kommer det nye utfordringer for å bevare landskapsbildet slik verneforskriften foreskriver. Beitemark og engvegetasjon krever kontinuerlig oppfølging og bruk. Både intensivt og ekstensivt drift av jordbruksarealene kan i ytterste konsekvens true verneområdene. Manglende vedlikehold og skader er en trussel for enkeltelementer, steingjerder, trerekker og bygninger som beriker landskapet.

Alleer, trerekker og enkelttrær utgjør en egen utfordring, både med tanke på hvordan man best skjøtter gamle trær for å forlenge levetiden, hvordan alleer skal fornyes, og hvordan man løser problemet med flaskehals for trafikk..

En rekke av steingjerdene har behov for fristilling, restaurering og/eller vedlikehold. Restaurering av steingjerder er kostbart og arbeidskrevende arbeid, som grunneier ofte ikke har rom for å prioritere. Også vedlikehold av bygningsmassen på gårdsbrukene som preger parkanleggene, er kostbart og arbeidskrevende.

Forvaltningsmyndighetens tiltaksmidler for verneområdet er begrensede. Flere gjennomførte større tiltak har blitt muliggjort gjennom en samfinansiering med landbruksmyndighetene. Slik samfinansiering vil bli nødvendig også i framtidige prosjekter, og et samarbeid med kulturminnemyndigheten er også ønskelig.

Det skal utarbeides egne bevaringsmål i NatStat-Naturstaus for verneområder (Miljødirektoratets fagsystem for verneområder) som er et nettbasert system. I NatStat kan forvaltningsmyndigheten sette konkrete bevaringsmål for ønsket naturtilstand innen et verneområde. Bevaringsmål, f.eks. knyttet til fremmede arter, skal overvåkes. Resultatet av overvåkingen fastslår om naturtilstanden er god, middels eller dårlig, og om bevaringsmålet er nådd. Innsynsløsning til NatStat gir oversikt over antall bevaringsmål, målt tilstand, og hvilke påvirkningsfaktorer (f.eks. fremmede arter) som følges opp av forvaltningsmyndigheten.

Figur 9 Vår -hvitveis og nyttsprunget bøkeskog i Telemarkslunden. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

2.3 Flora og fauna

Værne kloster landskapsvernområde har en rik natur. I forbindelse med kartlegging av biologisk mangfold i kommunene ble det foretatt en gjennomgang av tilgjengelig litteratur og informasjon for området, samt en registrering av naturtyper. I rapporten "Biologisk mangfold i Moss, Rygge og Råde kommuner" (Rapport 3/2007), er det beskrevet 29 nøkkelbiotoper/naturtyper i Værne kloster landskapsvernområde. Etter at naturmangfoldloven ble vedtatt i 2009 har naturtypen "hule/gamle store eiker" blitt definert som en utvalgt naturtype jf. § 4 i naturmangfoldloven. I Rygge er det kartlagt 1149 eiker hvorav ca. 500 er innenfor landskapsvernområdet.

Definisjon fra forskrift om utvalgte naturtyper: Med hule eiker menes eiketrær som har en diameter på minst 63 cm, tilsvarende omkrets på 200 cm, samt eiketrær som er synlig hule og med en diameter på minst 30 cm, tilsvarende omkrets på minst 95 cm. Diameter og omkrets måles i brysthøyde (1,3 m)

Værne kloster landskapsvernområde inneholder mange viktige områder for det biologiske mangfoldet i Moss kommune. De viktigste områdene består av arealmessig små biotoper. Slike småbiotoper kan være dammer, gamle store løvtrær, alleer og trekker. I tillegg er kantsoner viktige f.eks overgangen mellom det åpne landskapet og skog. De fleste skogsområdene er små slik at kantsonen utgjør en relativt stor andel.

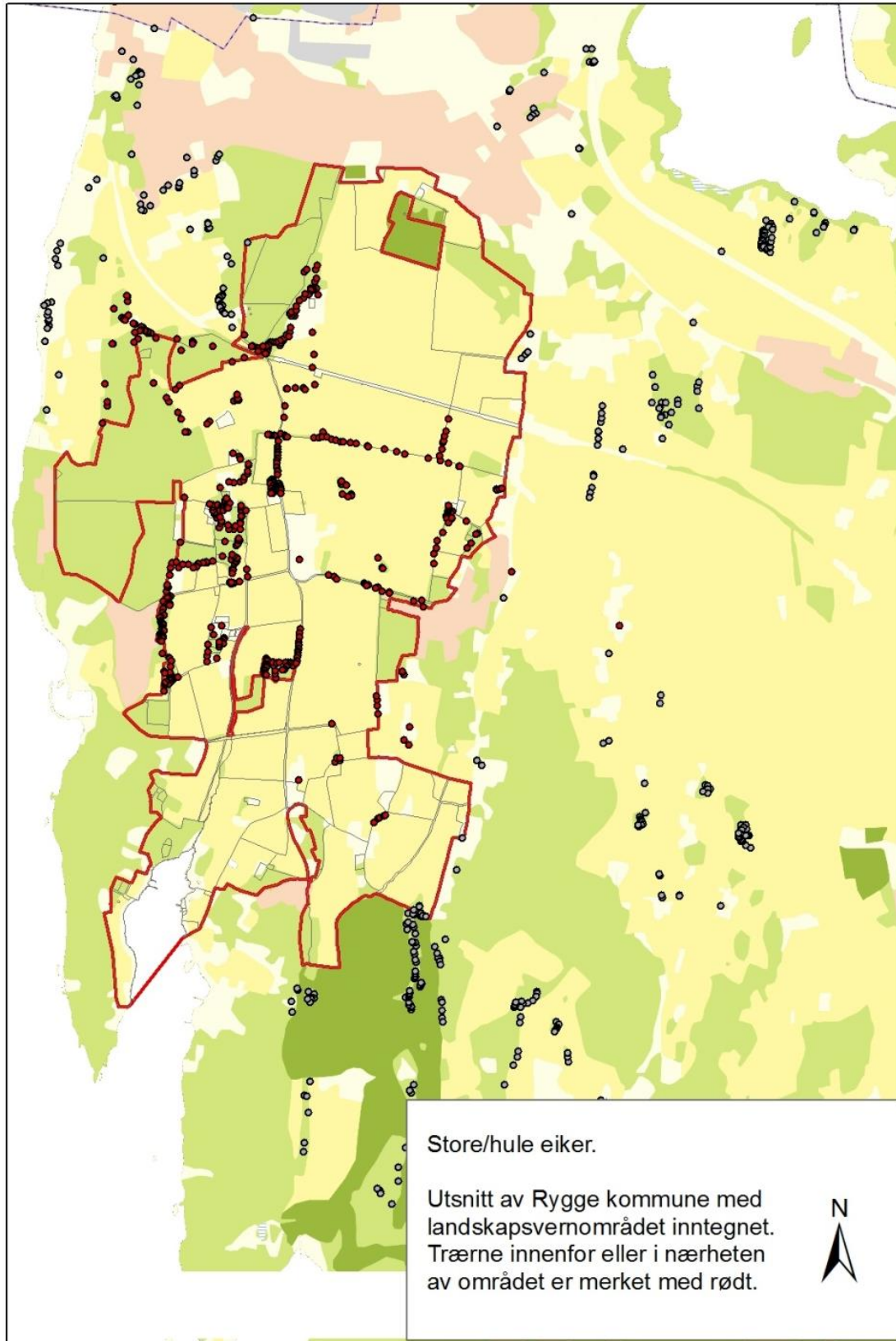
Flere sjeldne karplanter (og sopparter) er registrert i verneområdet. Rød kammarimjelle er blant de mest sjeldne i verneområdet. Arten er sterkt truet i Norge jf. Rødlista, Klosteralleen er eneste kjente voksested i Norge. Mange av lokalitetene med gamle, store, ev. hule trær, spesielt eiketrær er også leveområder for rødlistede arter. De frodige løvskogene er rike fuglebiotoper. Rådyr er trolig det vanligste større pattedyret i området og det folk flest ser mest av.

Det er mange rike insektsbiotoper i området. Telemarkslunden-Gunnarsbybekken er trolig blant de rikeste med over 700 registrerte insektsarter. Det er også registrert enkelte rødlistearter knyttet til småbiotoper. Viltkartleggingen som ble gjort som en del av biologisk mangfoldkartleggingen viser seks yngleområder og fire trekkveier. I yngleområdene er det påvist bl.a gråhegre, myrsanger, nattergal, dvergspette, dverglo, spissnutefrosk og liten salamander. I Artsdatabanken finnes det også oversikter over registrerte arter i området og status til artene på rødlista og svartelista (fremmede, uønskede arter).

En ny kartlegging av området er en målsetning i årene som kommer.

Figur 10 « Den hule eika, ved den hvite grinda som for lengst er borte.» Foto: © Olav Bjarte Klevberg

Figur 11 Store/hule eiker i landskapsvernområdet og i tidligere Rygge kommune.

2.3.1 Vegetasjonsbelter og andre spesielle naturtyper

Vegetasjonsbeltene og kantsonene mellom ulike naturtyper eller skog- og jordbruksarealer er svært viktige områder for dyre- og insektlivet spesielt. Arealmessig er dette små områder.

Bestemmelsene

Verneforskriften § 3 Vernebestemmelsene

b) Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi, er forbudt.

Når det gjøres tiltak som berører kantsoner inntil dyrket mark, herunder åkerholmer og vegetasjonssoner langs bekker, grøfter, steingjerder, steinrøyser og jordeskiller, skal det tas hensyn til landskapsbilde og dyreliv. Slike kantsoner skal ikke fjernes, innskrenkes, snauhogges eller sprøytes.

Slike vegetasjonsbelter kan være langs bekker, grøfter, steingjerder og i eiendomsskiller og jordeskiller. Det er viktig at en velutviklet vegetasjon opprettholdes.

Status

Landskapsvernområdet er rikt på vegetasjonsbelter. Den mest iøynefallende er nok langs Gunnarsbybekken der store deler av bekken og kantsonene er del av naturreservatet.

Innenfor Værne kloster landskapsvernområde er det registrert ett område med naturtype havstrand (strandeng og strandsump). Denne ligger ved Årefjorden. Denne naturtypen har oppstått over lang tid med vedvarende bruk som beite eller slått. Det er blitt gitt SMIL-midler til dette området i 2006-2008 for at området skulle slås.

Det er ikke registrert andre verdifulle beiter i verneområdet. De beitene som har vært benyttet på Værne Kloster og Ekeby er på fulldyrka mark.

Trekker i kombinasjon med grusveier kan gi egne biotoper med arter som er avhengig av spesielle forhold der støv fra grus er et viktig element. Dette er kjent på gamle, store eiker der spesielle lavarter kan forekomme (S. Hultengren og M. Andersson. Arbeidsrapport 157- 2006). Det kan derfor være viktig å beholde de resterende grusveiene for å legge til rette for slike biotoper.

Utfordringer

Vegetasjonsbelter er avhengig av riktig skjøtsel både i forhold til dyrka mark og skogen. Noe skjøtsel i form av fjerning av vegetasjon kan være nødvendig for at sonen ikke skal vokse ut på dyrka mark dersom denne ikke brukes i rett intensitet.

Det kan være nødvendig å fjerne uønskede fremmede arter.

Havstranden bør slås eller beites.

Overgangene mellom åpen mark og frodig vegetasjon i form av kantsoner og vegetasjonsbelter, danner verdifulle småbiotoper i landskapet. Disse "oasene" har mange viktige funksjoner, også for landskapets opplevelsesverdi, men særlig for flora og fauna. Dette er leveområder og viktige raste- og fødesøksområder for en rekke arter. For å ta vare på det biologiske mangfoldet er det avgjørende at disse småbiotopene opprettholdes.

Følge opp de eksisterende grusveiene mtp muligheten for å legge til rette for spesielle biotoper på trær i støvrikt miljø. Asfaltering av disse veiene er uønsket. Det er nødvendig å kartlegge aktuelle veistrekninger og mulige biotoper.

2.3.2 Bekker og dammer

Bestemmelser

Bekker og dammer har stor betydning for landskapet og for floraen og faunaen i verneområdet. Det skal tas spesielt hensyn til vegetasjonen langs bekker og ved dammer.

Verneforskriften § 3 Vernebestemmelsene

b) (1.ledd) Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi, er forbudt.

(3.ledd) Ved dammer og langs vannveier skal det legges særlig vekt på å opprettholde et velutviklet busksjikt.

Status

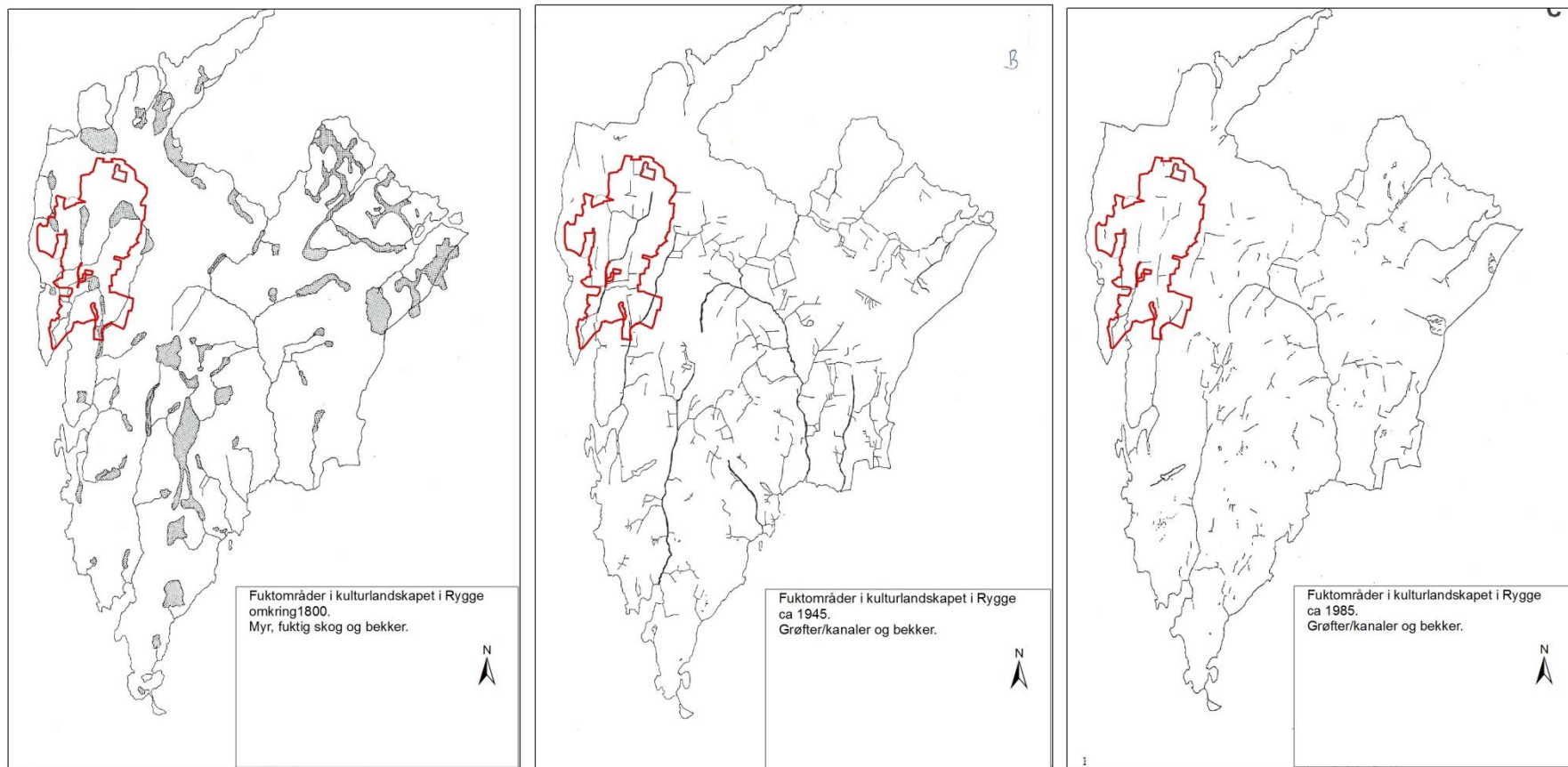
Flere av gårdene har gårdsdammer, i naturtypekartleggingen er det registrert 11 dammer i landskapsvernområdet. Disse har trolig blitt benyttet som vanningsdammer tidligere. Det er to større bekkesystemer i området, Gunnarsbybekken og Evjeåa. Begge strekker seg et godt stykke opp mot Raet. De øverste delene av det opprinnelige bekkesystemet eksisterer ikke lengre som åpne bekker. De nedre delene er mer intakte. Gunnarsbybekken ligger i sin helhet innenfor verneområdet. En kortere strekning av Evjeåa/Vangsbekken er innenfor verneområdet, ca. 1,2 km fra Evje golfbane-Hasle-Vang skole. Kartene nedenfor viser endringer i bekkesystemet og våtmarksområder fra ca. 1800 og fram til i dag.

I tillegg til å være nødvendige for jordbruksdriften har dammer og bekker en viktig landskapsmessig og biologisk betydning. I et ellers tørt kulturlandskap fungerer disse ferskvannsforkomstene både som drikkevannskilder og fødesøksområder, og mange plante- og dyrearter lever her.

Utfordringer

Det er registrert sjøørret (gytemoden fisk og yngel) i begge bekkesystemene. I Gunnarsbybekken er det flere kulverter og bekkelukkinger. Det har også vært problemer med avløp fra lokale kilder. I Evjeåa er det noen dammer som kan fungere som vandringshindre for sjøørret. Disse ligger utenfor verneområdet.

Flere dammer er preget av gjengroing og gjenslamming. Det kan være nødvendig med en viss skjøtsel rundt dammene samt sikring av vanngjennomstrømming der dette er naturlig.

Figur 12 Kartene viser hvordan fuktområder i tidligere Rygge kommune har blitt redusert, vist på kart fra 1800, 1945 og 1985. På 1800-tallet fantes det store områder med myr og fuktig skog. Siden den gang har store arealer blitt drenert og dyrket opp. Senere har også mange bekker blitt lukket. Værne kloster landskapsvernområde er vist med rød strek. (Kilde: Røsten, E. 1986)

2.3.3 Skog

Skogteigene i Værne kloster landskapsvernområde er verdifulle elementer i landskapet og viktige biotoper. I vernebestemmelsene er det tatt inn bestemmelser som skal sikre at den landskapsmessige opplevelsen av skogen opprettholdes og sikrer et biologisk mangfold.

Bestemmelsene

Verneforskriften § 3 Vernebestemmelsene

d) Skogbruk skal utøves i samsvar med lov om skogbruk og tilhørende forskrifter. I tillegg gjelder følgende bestemmelser for skogarealene:

1. innslaget av edle løvtrær skal ikke reduseres
2. treslagsskifte fra løvskog til barskog er ikke tillatt
3. nygrøfting er ikke tillatt
4. hogst av spesielt store trær eller større hule trær er ikke tillatt.

Status

Skogbruk og generell skogskjøtsel behandles under kap. 3 Brukerinteresser. Naturreservatene omtales i egne avsnitt under kap. 2.

Det er flere områder med edelløvskog, de viktigste av disse er vernet som naturreservater (Telemarkslunden, Bogslunden), andre områder med stort innslag av edelløvskog er Søsters hvile, Oakhill, skogteigen mellom Huseby vestre og nordre, Finnebingen, Fredheim, Ekholtskogen. Husebyskogen naturreseptat er en rik svartorsumpskog.

De større sammenhengende skogsområdene som Dyreskogen og Strandbakkskogen er i hovedsak barskog.

I verneforskriften § 3 c) er det også henvist til 5 områder med skjermsoner (sone A). Disse er omtalt i kap. 2.3.2.

Utfordringer

Det blir en utfordring å beholde dagens treslagsfordeling, også etter hogst. Det vil være viktig å følge Levende skog-standarden eller andre omforente miljøstandarder for skogbruket som skal fremme et bærekraftig norsk skogbruk.

2.3.4 Mål og utfordringer for flora og fauna

Forvaltningsmålene for flora og fauna er:

- å bevare mangfoldet av plante- og dyreliv ved å ivareta de naturtyper og biotoper som eksisterer innenfor verneområdet.
- å opprettholde en variert skogstruktur, både biologisk og opplevelsesmessig. Hogst må ikke gjennomføres på en slik måte at den forringer naturkvalitetene i landskapsvernområdet.

Fremmede arter kan fortrenge stedegen flora og fauna. Det finnes flere høyrisikoarter i området, og problematikken er beskrevet nærmere i kap. 4.1.6.

For engvegetasjon på havstranden i Årefjorden er gjengroing og manglende beiting den største trusselen. Selv om dette ikke er spesielt problematisk på nåværende tidspunkt, kan situasjonen bli annerledes i framtiden.

Utdaterte artsregistreringer gjør at oversikten over hvilke arter som ennå eksisterer i verneområdet er mangelfull.

Figur 13 Tingstedet i Telemarkslunden. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

2.4 Kulturminner

Bestemmelsene

I formålsparagrafen for Værne kloster landskapsvernområde trekkes de kulturhistoriske elementer inn som vesentlige for landskapet, jf. § 2 i verneforskriften:

Verneforskriften § 2 Formål

Formålet med Værne kloster landskapsvernområde er å ta vare på et kultur- og naturlandskap av økologisk, kulturell og opplevelsesmessig verdi. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

.....

Slike kulturhistoriske elementer er bl.a. fornminner og kulturmiljøer med tilhørende bygninger, gårdsanlegg, hager, parkanlegg og alleer og gamle veifar. (se www.askeladden.ra.no og rapporten "Kulturlandskapet ved Værne Kloster" 1996).

Alle spor etter menneskelig virksomhet som er eldre enn reformasjonen (1537) er i Norge automatisk fredet iht. kulturminneloven. Vernet er uttrykt i kulturminnelovens § 3 1. ledd:

Ingen må [...] sette i gang tiltak som er egnet til å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredet kulturminne eller fremkalle fare for at dette kan skje.

Status

Værne kloster-området er spesielt rikt på kulturminner og viser kontinuerlig bosetting og bruk over svært lang tid. En oversikt over de automatisk fredete kulturminnene, samt SEFRAK-registrerte bygninger (bygninger oppført før 1900) i området, finnes i Riksantikvarens

kulturminnedatabase Askeladden. Denne oppdateres kontinuerlig. En forenklet publikumsversjon, «Kulturminnesøk», finnes på kulturminnesok.no. Videre vil det i området skjule seg hittil ukjente førreformatriske bosetningsspor, graver etc. særlig under bakkenivå. For å kunne ta nødvendig hensyn til både de kjente og de hittil ukjente kulturminnene, er det avgjørende at en følger utarbeidete rutiner og regler for meldeplikt og undersøkelsesplikt ved planlagte tiltak i området.

Sammen med de automatisk fredete kulturminnene er det nyere tids kulturminner, som for eksempel steingjerder og alléer/trekker, som skaper det historiske kulturlandskapet. Summen av alle disse elementene, gjør landskapsvernområdet særskilt mangfoldig og til et regionalt verdifullt kulturmiljø.

Tiltak som kan berøre kulturminner skal også vurderes etter kulturminneloven. Her er Østfold fylkeskommune myndighet. De har utarbeidet særskilte rutiner for oversendelse av dispensasjonssaker til fylkeskommunen. Dette er omtalt nærmere i kap. 5.1 Generelle saksbehandlingsprosedyrer

Utfordringer

For fredede kulturminner skal kulturminneforvaltningen som forvaltningsmyndighet være premissgivere. For å unngå større interessekonflikter mellom natur- og kulturminnevernet er det avgjørende med god kommunikasjon mellom de ulike forvaltningsmyndighetene.

Tiltak som gjennomføres innenfor området må rette seg etter kulturminnelovens bestemmelser om undersøkelsesplikt i § 9, samt meldeplikt for offentlige organer i § 25. Sistnevnte bestemmelse lyder:

Kulturminneloven § 25

De statlige, fylkeskommunale og kommunale organer som kommer i berøring med tiltak som omfattes av loven her, har plikt til å sende melding til departementet eller til vedkommende myndighet etter denne loven.

Kommunen plikter å sende søknad om riving eller vesentlig endring av ikke fredet byggverk eller anlegg oppført før 1850 til vedkommende myndighet senest fire uker før søknaden avgjøres. Vedtak om riving eller vesentlig endring av slike byggverk og anlegg skal umiddelbart sendes vedkommende myndighet, dersom denne myndigheten har uttalt seg mot riving eller vesentlig endring.

Med "vedkommende myndighet" menes i første rekke Østfold fylkeskommune v/Fylkeskonservatoren. Det er derfor viktig med gode rutiner mht. behandlingen av tiltak som involverer kulturminner. Sammensetningen i Rådgivende utvalg jf. verneforskriften § 11 er viktig i denne sammenhengen. Her er det naturlig at fylkeskommunen tilbys en plass.

2.4.1 Mål og utfordringer for kulturminner

Det er et forvaltningsmål å ivareta de kulturminnene og kulturminnemiljøene som bidrar til områdets særpreg. Bruken av området skal ikke være til skade for viktige kulturhistoriske elementer.

Utfordringene ligger i å pleie og å vedlikeholde dette landskapet med tilhørende bebyggelse, alleer og steingjerder osv. fordi det er skapt ut fra andre rammebetingelser enn dagens. Det er også en utfordring å legge til rette for dagens driftsformer og bruk som rekreasjonsområde uten at de kvalitetene som danner utgangspunkt for vernet blir vesentlig skadelidende.

Fylkeskonservatoren i Østfold fylkeskommune har laget en plan for skjøtsel av fornminnefelt knyttet til Pilgrimsleden, som går gjennom landskapsvernområdet. Dette gjelder i første rekke Gullfunnet og Telemarkslunden, men skjøtselen kan også komme til å omfatte gravfeltene langs veien ved Oakhill. Kulturminnerelatert skjøtsel vil i utgangspunktet være å fjerne undervegetasjon og evt. enkelte trær, for å synliggjøre fornminnene, samt tilrettelegge med opplysningsskilt. Østfold fylkeskommune inngikk 10 års-kontrakter med tidligere Rygge kommune vedr. dette arbeidet. Fylkeskonservatoren er pliktet å varsle Forvaltningsmyndigheten og grunneiere i forbindelse med slike kontraktsinngåelser, slik at man er enige i hvilke skjøtelsoppgaver som skal utføres.

En stor utfordring knytter seg særlig til de gamle våningshusene og de store driftsbygningene som utgjør en viktig del av den tradisjonelle tunstrukturen og det historiske kulturlandskapet. Flere av disse bygningene har behov for omfattende vedlikehold og restaurering. Driftsbygningene har i dag mindre praktisk nytte for gården enn tidligere og kan også være lite hensiktsmessige i sin form. Dersom driftsbygningene ikke lenger brukes til sitt opprinnelige formål, bør det tilstrebes at de kan brukes på en ny måte, slik at bygningsmassen ivaretas. Vedlikehold og restaurering er svært kostbart, og krever spesialisert fagkompetanse. Grunneierne har i flere tilfeller liten mulighet til å bekoste hele rehabiliteringen, og omfattende prosjekter vil ofte være avhengig av økonomiske tilskudd. Forvaltningsmyndighetens tiltaksmidler for verneområdet er begrensede, og er ikke beregnet for antikvariske tiltak. Også landbruks- og kulturminnemyndighetenes støtteordninger er utilstrekkelige, eller lite egnede. Slik faller praktbygningene "mellom flere stoler", og bevaringen av dem vanskeliggjøres. I forskrift om byggesak kapittel 19 gis imidlertid kommunen adgang til å gi pålegg om utbedring av bevaringsverdige bygninger.

Økonomiske tilskudd til vedlikehold av verneverdige bygninger kan søkes følgende steder:

- Spesielle miljøtilskudd i landbruket (SMIL). Kontakt landbruksforvaltningen i kommunen.
- Viken fylkeskommunes bygningsvernmidler <https://viken.no/tjenester/kulturminner/>. Her finnes også et eget informasjonsskriv om tilskuddsordninger, samt søknadsskjemaer.
- Norsk kulturminnefond, <http://www.kulturminnefondet.no>.

Forvaltningsmyndigheten er også av den oppfatning at det er nødvendig med vesentlig økte bevilgninger for å ivareta verdifulle bygninger i verneområder. Det vises til Miljødirektoratets strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder 2015-2020. Se for øvrig kap. 5.2 Økonomi.

2.5 Klima

Klima- og miljødepartementet har lagt fram «Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene» der det forventes at forvaltningsplanene inneholder et kapittel om forventede eller identifiserte effekter av klimaendringer. Dette skal være et grunnlag for planlegging av konkrete tiltak og vurderinger av samlet belastning på verneverdiene.

I fremtiden kan det forventes høyere temperaturer som følge av klimaendringer, i Østfold og i Rygge som ligger sør og nærme kysten i Østfold. Gjennomsnittlig temperaturøkning forventes å være 4 °C med størst økning om vinteren (4,5 °C) og 3 °C om sommeren. Veksts sesongen kan øke med 1-3 måneder, mest i de sørlige delene som Rygge. Kalde vinterdager blir det færre av mens det blir vesentlig flere sommerdager med temperaturer over 20 °C.

Nedbørsmengden er forventet å øke med ca. 10 % som fordeler seg med 25 % vinter og vår og 10 % økning sommer og høst. Det er særlig styrtregnet og kortvarig, kraftig nedbør som øker. Vinteren blir preget av mer regnvær og mindre snø, flere smelteepisoder og flom i bekker og vassdrag og mer avrenning fra bl.a dyrka mark. Høyere havnivå kan føre til oppstuvning av vann i de nedre delene av Gunnarsbybekken og oversvømte områder spesielt ved stormflo.

Klimaendringene kan føre til flere skader på store trær, skogholt, alleer etc som følge av mye nedbør, kraftigere nedbørepisoder og trolig også kraftigere vind (vindkast).

Mildere og fuktigere vinter og vår og varmere sommertemperaturer kan gi både negative og positive konsekvenser for planter og vegetasjon, både inne jordbruket som er en viktig del av verneområdene og skog og annen natur. Det kan føre til bedre vekstvilkår for enkelte planter og dyr, både nyttevekster og uønskede planter / fremmede arter og skadedyr.

2.6 Klosteralleen biotopvernområde

Figur 14 Rød kammarimjelle. Foto: A. Richter, Fylkesmannen i Østfold

§ 2 Formål, 2.ledd:

Formålet med biotopvernet i delområde Klosteralleen er å ta vare på et område som har særs som voksested for den svært sjeldne og truede plantearten kammarimjelle.

§ 3 Vernebestemmelser 3. ledd:

I Biotopvernområdet Klosteralleen gjelder i tillegg følgende bestemmelser:

Arten kammarimjelle og annen vegetasjon som er viktig for livsmiljøet til denne, er fredet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra biotopvernområdet. Nye plantearter må ikke innføres.

Planting eller såing er ikke tillatt.

Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre de naturgitte produksjonsforholdene eller forringe plantenes livsmiljø, herunder alle former for jordbearbeiding, flytting eller påfylling av masse, drenering, ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, gjødsling, kalking, salting og bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Opplistingen er ikke uttømmende.

Bålbrenning er forbudt.

§ 4 Generelle unntak, 2. ledd:

Vernebestemmelsene i § 3 tredje ledd er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av fylkesveien og eksisterende adkomstveier til tilgrensende dyrket mark.

Unntaket omfatter ikke kantslått og salting.

Klosteralleen er eneste voksested i Norge for den røde kammarimjellen (*Melampyrum cristatum*). Den vokser i vegkanten på sørsiden av vegen, mellom de store trærne som utgjør trekkene.

Bestemmelsene

Status

Denne lokaliteten er omtalt i rapporten ”Truete karplanter i Østfold, forvaltningsplan” (Rapport 2-2001, Fylkesmannens miljøvernavdeling). Det ble i 1998 registrert flere hundre eksemplarer av rød kammarimjelle. Området slås jevnlig på ettersommeren av Statens vegvesen, Østfold. Registreringer har blitt gjennomført regelmessig de siste årene. Bestanden synes å ha blitt større og tettere.

Utfordringer

Planten krever trolig årlig slått for å overleve. Det er viktig at dette gjøres etter blomstring og frøsetting. Dette er normalt i august, men kan variere med vegetasjonsutviklingen for hver sesong. Det er ikke tillatt å bruke veisalt på denne strekningen jf. verneforskriften § 3 3.ledd og § 4 a). Bruk av veisalt på denne strekning om vinteren kan ødelegge livsmiljøet for planten og skal derfor ikke forekomme. Det er viktig med god dialog med Statens vegvesen om drift og skjøtsel av denne vegstrekningen av hensyn til kammarimjellen.

Statens vegvesen har bekreftet at de ikke vil salte på denne strekningen. Det er godt samarbeid om rutine for kantslått i dette området mellom Forvaltningsmyndigheten, Statens vegvesen og driftsoperatøren.

Forvaltningsmål

Det er viktig at biotopen tilfredsstillende de levevilkårene kammarimjellen har.

Biofokus har utarbeidet et forslag til skjøtelsesplan for kammarimjellen i Klosterallen (BioFokus-rapport 2016-3). Skjøtelsesplanen inneholder forslag til forvaltningsmål, skjøtsel og andre tiltak.

Figur 15 Våren i Telemarkslunden. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

2.7 Telemarkslunden - Ekebylunden naturreservat

Dagens utvidete naturreservat ble opprettet 16.04.2010 mens Telemarkslunden naturminne ble opprettet 15.12.1995. Totalarealet er på 35 dekar.

Naturreservatet ligger ca 1 km nord for Årefjorden, ca ½ km sør for Værne kloster. Marine sedimenter på grunnfjell (gneis) dominerer.

Bestemmelser

Verneforskriften § 2 Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur, med en spesiell naturtype i form av en variert og vakker edelløvskog. Området er av særlig betydning for biologisk mangfold med sjelden vegetasjon og flere sjeldne arter, samt dammer og bekkeløp med kantvegetasjon.

Naturreservatet har egen verneforskrift som er vedlagt bakerst i forvaltningsplanen (Vedlegg 4). Naturreservat er den strengeste vernekategorien, med de mest restriktive bestemmelsene.

Generelt for naturreservater gjelder det at alle tiltak som kan påvirke verneformålet negativt, er forbudt. All vegetasjon og alt dyreliv er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er altså ikke tillatt å plukke blomster eller sanke kvister eller ved i reservatene, men det er gjort unntak for sanking av bær og matsopp. Kapping av vindfelte trær for å opprettholde eksisterende stier gjøres i regi av forvaltningsmyndigheten. Motorferdsel, bålbrekking og bruk av hest og sykkel er ikke tillatt. Naturreservatene har for øvrig egne spesifiserte dispensasjonsbestemmelser /unntaksbestemmelser som fremgår av de enkelte verneforskriftene.

Status

Reservatet består av følgende 3 delområder:

Den øvre Telemarkslunden er en gammel plantet bøkelund fra ca 1890. I lokaliteten er det flere gamle eiketrær som er ca. 250 år gamle. Området har spor etter menneskelig aktivitet siden jern- og bronsealderen, bl.a. flere gravhauger samt en steinring på sørsiden. Lunden er tidligere blitt brukt som beiteareal, men dette opphørte før siste krig. Det er utviklet et godt busksjikt av ask, rogn, lønn, bøk og hassel i området. Store mengder med død ved er positivt for en rekke arter

som f.eks. insekter, fugler og sopparter. Den dominerende vegetasjonstypen er lågurteikeskog og ikke en forventet smyle-bøkeskog. Det finnes plantearter som står på rødlista i lunden. Telemarkslunden har, til tross for sitt beskjedne areal, betydning som utfartssted.

Den nedre Telemarkslunden, av og til omtalt som Ekebylunden er en velutviklet edelløvsskog med betydelig innslag av ask, svartor og alm. Skogen har busksjikt av rogn, hegg, krossved, villrips og småtrær. Et innslag av beitetolerante arter viser at lunden før har vært mer lysåpen og mer beitet. Deler av skogbunnen domineres av skavgras, en uvanlig snelleplante. Et areal ned mot to, opprinnelig utgravde dammer sørvest i lunden, utgjøres av såkalt ask-snelleskog. Dette er en ytterst sjelden skogtype i Norge og Europa, tilknyttet varme, veldrenerte områder med rikelig grunnvann i bevegelse. Slik skog er en "akutt truet" vegetasjonstype i Norge.

Skyggetolerante og fuktighetselskende arter er gjøkesyre, hengeving, firblad og skogburkne, samt bl.a. mosene hasselmoldmose og krusfagermose. De øvrige deler av skogen, utenom ask-snelleskogen, er tørrere; også disse arealer er verneverdige, men i noe mindre grad. Dammene sørvest i lunden mottar grunnvannssig, som også gir grunnlaget for ask-snelleskogen. Dammene omkranses av istervier, gråselje og selje, med bl.a. dronningstarr, en nokså sjelden art; videre skogsivaks, kattehale, vassgro, vanlig tjønnaks, kjempepiggnopp og andemat. Småsalamander finnes også her. Deler av nedre Telemarkslunden har blitt beitet av geiter.

Ca. 600 m av Gunnarsbybekken er en del av reservatet og ligger mellom en grusvei på vestsiden og dyrket mark og litt skog på østsiden. Langs bekken er det et frodig vegetasjonsbelte som i hovedsak består av gråor og svartor. Tresjiktet består i tillegg av alm, lønn, selje, rødhyll, hegg og ask. Området fremstår som svært frodig. Bekken fører sjørret som har flere gyteområder innenfor reservatet og i landskapsvernområdet.

Spesielle forhold ved området:

Til nå er det påvist over 700 insektsarter fra Ekebylunden-Telemarkslunden, bl.a. 9 sjeldne sommerfugler, herav 5 på norsk rødliste, og det meget sjeldne skogsaksdyret. En liten veps, *Belyta hanseni*, ble her funnet ny for vitenskapen i 1992. Ut fra insekter er området, inkl. Telemarkslunden, gitt "høy" verneverdi (3, i en skala fra 0 til 4).

Det er flere kulturminner i området, spesielt gravhauger. Skjøtsel av kulturminnene må gjøres i samråd med kulturminnemyndighetene.

Tilrettelegging og skjøtsel:

Ekebylunden ble tidligere beitet og er dels omgitt av et steingjerde. Deler av nedre Telemarkslunden har blitt beitet av geiter de siste årene. Denne driften opphørte i 2014. En kraftlinje, der linjegaten ryddes, går gjennom den vestre delen. Den søndre av de to dammene har et lite pumpehus og er vannkilde for Værne kloster; den nordre brukes ikke til vanning av jorder. En traktorvei fører til et jordestein-deponi nordøst i lunden.

Østfold fylkeskommune har utarbeidet en skjøtelsesplan for fornminnefelt knyttet til Pilgrimsleden som også går gjennom øvre Telemarkslunden. Kulturminnerelatert skjøtsel vil i utgangspunktet være å fjerne undervegetasjon og evt. enkelte trær, for å synliggjøre fornminnene, samt tilrettelegge med opplysningsskilt. Østfold fylkeskommune har inngått 10 års-kontrakter med tidligere Rygge kommune vedr. dette arbeidet. Fylkeskonservatoren er pliktet å varsle forvaltningsmyndigheten og grunneiere i forbindelse med slike kontraktsinngåelser, slik at man er enige i hvilke skjøtelsesoppgaver som skal utføres.

Utfordringer

Beiting er fortsatt ønskelig i deler av reservatet. Beitetrykket må tilpasses området karakter. De siste årene har området blitt beitet av geiter. Geiter kan beite hardt, spesielt på trær. De kan derfor på sikt føre til uønskede skader på trær dersom beitetrykket blir for stort.

Uønskede fremmede arter er ikke noe stort problem i dag men utviklingen må følges opp for å hindre at slike arter etablerer seg.

Det er ønskelig at Øvre Telemarkslunden skal ha ulike soner der noen har preg av "parkifisert" skog.

Nedre Telemarkslunden (Ekebylunden) skal være en velutviklet variert løvskog. Ask-snelleskogen skal dominere arealet ved dammene og ha en sunn helsetilstand. Kulturminner skal bevares/skjøttes i samråd med kulturminneforvaltningen. De øvre delene kan beites.

Det skal være gode gytemuligheter for sjøørret i Gunnarsbybekken med egnet bunnsubstrat og vegetasjon langs bekken.

Det er flere etablerte stier i naturreservatet, og særlig øvre Telemarkslunden brukes mye av turgåere. Andre deler av reservatet er mer utilgjengelige og er derfor mer skjermet for ferdsel og slitasje. Det er ønskelig å opprettholde slike "lommer" av skjermede områder, og det skal ikke legges opp til økt ferdsel her.

Det er regelmessig ønsker om ulike arrangementer i Telemarkslunden, fra kulturarrangementer som teater og historiespill til deler av bryllupsarrangement. De fleste av disse foregår i nærheten av steinringen.

I verneforskriften § 3.4 er «Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangement er forbudt.»

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon fra dette forbudet jf. § 7 nr.2. Arrangementer med mer enn 30 deltakere anses som et større arrangement.

Figur 16 Vinterstemning i Husebyskogen. Foto: Gunnar Bjar, Fylkesmannen i Østfold

2.8 Husebyskogen naturreservat

Husebyskogen naturreservat ble foreslått som del av ordningen med frivillig vern av skog. Dette verneforslaget har gått parallelt med opprettelsen av Værne kloster landskapsvernområde. Området har vært en del av forslag til landskapsvernområdet fram til høringen av Husebyskogen (tidl. omtalt som Såstadmyra) naturreservat og ble vedtatt vernet 25.01.2013.

Bestemmelsene

Vernebestemmelsene § 2 Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et område med rik sumpskog med variert treslagssammensetning, og overgangssonene mot tørrere skogtyper. Lokaliteten representerer en sjelden og sårbar naturtype og er en rest av en tidligere vanlig naturtype på marin leire i ytre deler av fylket.

Status

Husebyskogen naturreservat ligger i sørøstre del av Husebyskogen i Moss kommune. Verneforslaget er utarbeidet på grunnlag av en avtale mellom grunneieren og Staten om frivillig vern. Arealet på ca. 100 dekar tilhører eiendommen Værne Kloster. Det er særlig den rike sumpskogen som er bakgrunnen for ønsket om å verne denne lokaliteten. Bl.a. vokser den kritisk truede bregnen vasstelg her.

Utfordringer

Fredningsbestemmelsene er utformet bl.a. med tanke på at det fortsatt skal være mulig å fjerne trær ut mot vei og tilgrensende eiendommer dersom de kan utgjøre en fare eller betydelig ulempe.

Stier vil fortsatt kunne holdes åpne jf. verneforskriften der vernebestemmelsen i § 3 annet ledd ikke er til hinder for «Forsiktig rydding for å opprettholde eksisterende stier og vedlikehold av eksisterende merking av tursti» jf. verneforskriftens § 4 c).

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til «Nødvendig vedlikehold og utbedring av eksisterende merket tursti ut over det som er tillatt i medhold av § 4 c)» jf. verneforskriftens § 7 g)

Det er ønskelig med en naturlig utvikling av skogen, inkludert at død ved er en naturlig del av skogsbildet. Ev. skjøtselstiltak vil være rettet mot å opprettholde den rike sumpskogen og den treslagssammensetningen som preger området.

I prosessen før området ble vedtatt vernet, ble det lagt vekt på risiko for skade eller ulemper for to tilgrensende kommunale veier og seks tilgrensende boligtomter, samt risiko for ugunstige lysforhold på boligtomtene (se kart i vedlegg 2). Følgende vurderinger er fra Fylkesmannens tilråding om opprettelse av Husebyskogen naturreservat (04.07.2012):

«Tilgrensende kommunale veier og bebygde eiendommer
I sør grenser det foreslåtte reservatet til to kommunale veier. Mot øst grenser det til eiendommen Huseby vestre og seks boligtomter. I forslaget til fredningsforskrift er det tatt inn en egen dispensasjonsbestemmelse med tanke på fjerning av trær som utgjør en risiko for skade eller medfører vesentlige ulemper (§ 7 nr. 5). Det kan i tillegg gjøres skjøtselstiltak for å fremme utviklingen av en stabil bestandskant (§ 7 nr. 6).

Fylkesmannen legger opp til en dispensasjonspraksis som skal redusere risikoen for skader på vei, bygninger og materiell. Generelt vil risikoen for skader som følge av vindfall aldri kunne fjernes helt der skog grenser inn til tekniske anlegg, men etableringen av reservatet bør ikke medføre en høyere risiko enn det som normalt aksepteres.

Ved boligtomtene er det ventet at skygge på tomtene vil bli et tilbakevendende tema. Ved tre av tomtene er det pr. i dag en sone på 15-25 m med ungskog etter hogst for en del år tilbake. Fylkesmannen mener det bør tillates fjerning av trær i denne sonen for å opprettholde lysforholdene på tomtene. Også ved de andre eiendommene vil lysforhold kunne bli tillagt vekt ved vurdering av dispensasjonssøknader. På tomter som er plassert inntil skog som her, vil det imidlertid alltid måtte påregnes en skyggevirkning av skogen inn på tomtene.

Stier

Det går noen stier gjennom området, bl.a. en mye brukt, merket tursti. Eksisterende stier vil kunne holdes åpne ved forsiktig rydding, herunder kapping av åpninger i vindfall, og merkingen vil kunne vedlikeholdes, jf. § 4 nr. 3. Når det gjelder den merkedeurstien, mener Fylkesmannen at vedlikehold og utbedring av selve stien bør tillates etter søknad, jf. § 7 nr. 7.

Disse vurderingene vil bli lagt til grunn ved forvaltningen av området.»

I verneforskriften § 3 d) er «Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangement er forbudt.»

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon fra dette forbudet jf. § 7 a). Arrangementer med mer enn 30 deltakere anses som et større arrangement.

Figur 17 Variert alder på trærne i Bogslunden. Foto: Aase Richter, Fylkesmannen i Østfold

2.9 Bogslunden naturreservat

Bogslunden naturreservat ble vedtatt 2.november 1973 med endringer i 2010. Her er det en variert edelløvskog. Reservatet ligger ved Carlberg Gård i Rygge og grenser mot jernbane, dyrket mark og skog. Naturreservatet er på 60 dekar.

Bestemmelsene

Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur med en spesiell naturtype i form av en variert edelløvskog med tilhørende naturlig plante- og dyreliv.

Status

Edelløvskogen består av gråor-askeskog, svartor-sumpskog, alm-lindeskog og et bekkedråg med svartor. Reservatet inneholder også en lågurtgranskog. Tresjiktet består av eik ask og litt osp. De fleste trærne var på ca 200 liter da området ble vernet i 1973, dvs. ikke spesielt store. I dag, nesten 40 år senere er skogbildet annerledes. Det er et stort innslag av store trær, flere har også blåst overende og har blitt nye biotoper for arter som er knyttet til død ved. Busksjiktet domineres av hassel, ask og noe gran. Feltsjiktet er variert med bl.a. lokale utforminger av strutseving. Om våren setter hvitveis sitt preg på feltsjiktet. Det ble tatt ut en del stor gran i 70-80-tallet.

Berggrunnen består for det meste av gneiser. Løsmassene består av rik moldjord.

Utfordringer

Kanadagullris er en uønsket fremmed art som utgjør et problem i naturreservatet. Det er også mye brun skogsnegle i området.

I verneforskriften § 3 pkt 4 er «Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangement er forbudt.»

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon fra dette forbudet jf. § 7 nr.2
Arrangementer med mer enn 30 deltakere anses som et større arrangement.

3. Brukerinteresser og andre påvirkningsfaktorer

Figur 18 Våronn. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

3.1 Landbruk

Landbrukseiendommene utgjør hoveddelen av arealet på i Værne kloster landskapsvernområde. Området består av vel 3600 dekar dyrket mark, fordelt på 14 gårder. Arealene brukes hovedsakelig til produksjon av korn, gras, poteter og grønn saker.

Flere av gårdseiendommene har også større og mindre arealer med skog, og til sammen utgjør skogarealene omlag 1247 dekar. Det finnes godkjente skogbruksplaner for seks av eiendommene. Disse representerer de største skogteigene. Skogarealene er også omtalt under kap. 2.3.

3.1.1 Skogbruk

Skogeierforeningen Viken Skog utarbeider eiendomsvisse skogbruksplaner for grunneierne. Disse gir oversikt over skogressursene og legger grunnlaget for forvaltningen av gårdsskogene. Det foreligger skogbruksplaner for seks eiendommer. Disse representerer de viktigste og største skogarealene innenfor verneområdet.

Biomangfoldrapporten med naturtypekartlegging for Moss, Rygge, Råde anbefaler en forvaltning av skogene som sikrer at det biologiske mangfoldet ikke forringes, og at opprinnelige skogsarter og elementer beholdes for ettertiden. Det er en fordel om disse prinsippene innarbeides når skogbruksplanene revideres.

Tiltak i skogen som ikke er nevnt i skogbruksplanene, kan bli aktuelle hvis uforutsette hendelser inntreffer eller forutsetningene for skogbruksplanene endres vesentlig. Generelt for gårdsskogene gjelder skogbruksloven og forskrift om bærekraftig skogbruk, samt de til enhver tid gjeldende miljøstandarder for skogbruket.

§ 3 Vernebestemmelser

d) Skogbruk skal utøves i samsvar med lov om skogbruk og tilhørende forskrifter.

I tillegg gjelder følgende bestemmelser for skogarealene:

1. innslaget av edle løvtrær skal ikke reduseres
2. treslagsskifte fra løvskog til barskog er ikke tillatt
3. nygrøfting er ikke tillatt
4. hogst av spesielt store trær eller større hule trær er ikke tillatt

Verneforskriften er ikke til vesentlig hinder for drift av gårdsskogene, selv om det legges visse føringer for skjøtselen. Under følger en konkretisering av bestemmelsene fra verneforskriften som omhandler skogskjøtsel.

- Områder med edle løvtrær skal være forbeholdt disse treslagene. Det kan tas ut tømmer og ved i slik løvskog, men det må ikke gjennomføres tiltak som vil kunne favorisere andre treslag som f.eks. gran.
- Våtlenkte skogpartier må ikke grøftes. Det er situasjonen ved etablering av verneområdet som her er utgangspunktet.
- Egenartede eller store og vakre trær beholdes over hogstmoden alder. Det kan her bli spørsmål om hvor lenge slike trær skal bevares. Spesielt kan det være av økonomisk interesse å drive ut enkelte store trær. Generelt bør slike trær bevares så lenge som mulig ut fra treets levealder og forholdene på stedet. Trær som ikke har økonomisk verdi, bør ikke drives ut.
- Hogst av store hule trær er ikke tillatt. Dette gjelder enten hulrommet i stammen er stort eller lite. Rekrutteringen av hule trær sikres ved at enkelte løvtrær settes igjen ved hogst. Det vises også til egen forskrift om utvalgte naturtyper der hule eiker er definert som egen naturtype. Denne gjelder uavhengig av verneforskriften.
- Generelt bør skogskjøtselen legge opp til en mest mulig variert sammensetning av skogen, mht. alder og stedeegne treslag. En siktvis skogstruktur bør etterstrebes, og sluttavvirkning bør begrenses til små flater. Skogarealene bør ha samme fordeling mellom barskog og løvskog som på vernetidspunktet. Ved skjøtsel av randsoner ønskes en favorisering av løvskog, særlig edle løvtrær.

Figur 19 Tresket og presset. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

3.1.2 Jordbruk

Opprettholdelse av jordbruksdriften er viktig for å ivareta verneformålet med landskapsvernområdet, dvs. landskapsbildet i området.

Dagens jordbruksdrift (ca. 3600 dekar) består vesentlig av kornproduksjon, noe gras og poteter og litt bær og grønnsaker (se tabell nedenfor). Produksjonen har endret seg vesentlig de siste tiårene, fra et allsidig jordbruk med adskillig mer husdyrhold, allsidig potet- og grønnsaksproduksjon på mindre teiger, og mer oppdelte arealer. I dag er det færre kulturer på større arealer. Husdyrholdet er kraftig redusert (de to gjenværende gav seg i 2014), potetproduksjonen er halvert og 2/3 av produsentene har gitt seg. Grønnsaksarealet er uendret, men antall produsenter er halvert. Jordbærproduksjonen er betydelig, men drives av bare to produsenter. Tidligere fantes det mange små veksthusanlegg, i dag er noen få, men adskillig større anlegg i drift.

Arealbruk 2014**	Værne kloster landskapsvernområde	Tidligere Rygge kommune
kornproduksjon	49 %	67 %
gras (eng på innmark)	16 %	10 %
grønnsaker	14 %	10 %
poteter	10 %	11 %
gressplen (dyrking av ferdiggress)	6 %	
Bær/frukt (alt vesentlig jordbær, litt bringebær og blåbær)	5 %	3 %
Dyrehold*		
Storfe (ammekuer og ungdyr av kjøttferase)	108	-
Geiter (kjøtttrase)	230	-
Hester	3-4	-

*Både storfe- og geitebesetningen blir avviklet i 2014. ** Endringer som følge av tillatelse til etablering av epleproduksjon er ikke innarbeidet da produksjonen ikke er igangsatt ennå

I verneforskriftens § 3 Vernebestemmelser er det en opplisting av tiltak og aktiviteter som ikke er tillatt. Dette kan være tiltak og aktiviteter som er et ledd i jordbruksdriften, f.eks. nydyrking, bakkeplanering og tiltak som kan berøre kantsoner inntil dyrket mark jf. § 3 a) og b). Disse aktivitetene og tiltakene er omtalt andre steder i forvaltningsplanen. Bestemmelsen omtaler ikke eksisterende drift av jordbruksarealer

Jordbruksdriften er videre omtalt i § 4:

§ 4 Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene i § 3 andre ledd er ikke til hinder for:

e) Drift og vedlikehold av jordbruksarealer. Retningslinjer for drift fastsettes i forvaltningsplan, jf. § 8.

Det er den eksisterende jordbruksdriften som er viktig for å ivareta verneformålet. Dette er understreket i foredraget til kongelig resolusjon i forbindelse med vernevedtaket der det står: «Miljøverndepartementet understreker, som direktoratet, at opprettholdelse av eksisterende jordbruksdrift er viktig for å ivareta verneformålet i landskapsvernområdet. Departementet har i samsvar med gjeldende mal endret unntaksbestemmelsen i verneforskriftens § 4 bokstav e til: *Drift og vedlikehold av jordbruksarealer. Retningslinjer for drift fastsettes i forvaltningsplan, jf. § 8.* Det vises for øvrig til naturmangfoldloven § 34 femte ledd, som sier at verneforskriften ikke skal være til hinder for å videreføre bærekraftig bruk som bygger opp under verneformålet i et område.»

Produksjon av ferdigplen er et eksempel på en ny driftsform som det ikke har vært aktuelt å regulere i verneforskriften. Dette er en driftsform som tillates av landbruksmyndighetene og betraktes som jordbruksdrift.

Tidligere har det også vært frukt dyrking/produksjon av frukttrø-grunnstammer innenfor verneområdet. Forvaltningsmyndigheten er derfor positiv til et visst innslag av denne formen for jordbruksdrift. Moderne fruktproduksjon innebærer ofte større enheter enn det som var vanlig tidligere og tiltak som høye gjerder, stolpe-rekker for oppbinding av trær m.m. Større enheter og nevnte tiltak kan medføre en viss endring av landskapsbildet. Slik produksjon er derfor søknadsbetinget.

Retningslinjer for vedlikehold og drift av jordbruksarealer

For jordbruket kan gjennomføringen av verneformålet deles i to:

1. Skjøtsel og pleie av landskapet av hensyn til vernet, jf. kap 2 i forvaltningsplanen
2. De tiltak og forhold som gjelder driften (hensyn som må tas)

Det første punktet omhandler tiltak som iverksettes av hensyn til vernet. Disse tiltakene er omtalt i kap. 2 i forvaltningsplanen.

Det andre punktet omfatter driften av jordbruksarealene, dvs. dyrka mark. Verneforskriften har få bestemmelser som omhandler den dyrka marken. I § 3 b) er det forbudt å innføre nye plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi.

Vanlige aktiviteter som ulike former for jordbearbeiding som er vanlig og nødvendig for jordbruksdriften er derfor tillatt, likeså gjødsling og nødvendig bruk av plantevernmidler på jordbruksarealene. Det er derimot ikke tillatt å bruke plantevernmidler på kantsoner inntil jordbruksarealene.

Det er ikke tillatt med nydyrking og bakkeplanering eller lukking av bekker og grøfter jf. § 3 a).

Tradisjonell bruk av jordbruksarealene til dyrking av frilandsgrovnnsaker og poteter, korn, gras og innmarksbeite ligger klart innenfor det verneforskriften tillater. Andre driftsformer som f.eks frukt dyrking, pyntegrønt, bær og grovnnsaksproduksjon i drivhus/”tunneller” kan påvirke landskapsbildet på en slik måte at verneverdiene blir redusert. Ved etablering av slike produksjoner kreves det søknad til forvaltningsmyndigheten jf. § 48 i naturmangfoldloven.

Ved behandling av slike søknader vil det bli lagt vekt på betydningen av bevaring av verneverdiene og et aktivt jordbruk.

3.1.3 Dyrkningsstein

Steinrik jord som det ofte er i endemorener som Raet, medfører behov for steinrydding på jordene og behov for steder å deponere steinen.

En betydelig del av slik dyrkningsstein må kunne deponeres innenfor landskapsvernområdet. Det er ikke kartlagt hvor slike deponier ligger i dag. Nye deponier er søknadspliktig. De bør ikke være for fremtredende i landskapet eller føre til skade på eksisterende trevegetasjon og kulturminner. Gravhauger er spesielt utsatt.

Komposterbart materiale fra landbruksproduksjon kan deponeres på egnede steder under forutsetning av at dette er midlertidig og ikke får karakter av avfallsdeponier, og at det skjer i henhold til annet regelverk. Det er også viktig at slike deponier ikke er til sjenanse for noen eller virker skjemmende i terrenget.

3.1.4 Husdyrbeiter

Beitedrift er et verdifullt bidrag til mangfoldet i landskapet. Spesielt ugjødsle beiter og utmarksbeiter bidrar til mangfold av naturtyper og er av vesentlig betydning for flere plante- og fuglearter. I Værne kloster landskapsvernområde er det svært få beiter som har verdifullt biologisk mangfold. De største beitearealene er på eiendommen Værne kloster, på fulldyrka mark. I tillegg har Ekeby noe beiter til geiter, også på fulldyrka mark.

Ved Årefjorden er det et område med naturtypen havstrand (strandeng og strandsump) som trolig har vært et beite tidligere. Her er det gitt tilskudd (landbrukstilskudd-RMP-midler) til slått i perioden 2006-2008. Dette er trolig det mest intakte og verdifulle området som fortsatt har preg av beite.

Andre beiter er nok utgått etter mange års manglende bruk.

Husdyr er en viktig ressurs for å hindre gjengroing av kulturlandskap som vi ønsker skal være åpent. I skog og skogkleddede områder kan for mange beitedyr eller feil dyreslag gi skade på vegetasjonen og trærne. I områder med kulturminner under bakken (f.eks gravfelt) kan tunge beitedyr som storfe og hester tråkke i stykker bakken og skade både kulturminner og sårbar vegetasjon. Geiter er kjent for å være effektive til å beite på tre- og buskvegetasjon men kan på den andre siden ødelegge trær man ønsker å beholde. Der skjøtselen av et areal er knyttet til sårbare vegetasjonstyper, kulturminner eller der trærne er av betydning er det derfor viktig at dyreslaget og beitetrykket er tilpasset området.

Forvaltningsmyndigheten kan innenfor budsjettmessige rammer gi økonomisk støtte til tiltak knyttet til husdyrbeiter som bidrar positivt til verneverdiene. Det vises for øvrig til Miljødirektoratets strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder 2015-2020

3.1.5 Kantsoner

Overgangen mellom åker og skog, vegetasjon rundt åkerholmer, bekker og dammer samt jordekanter danner kantsoner. I Værne kloster landskapsvernområde utgjør disse sonene viktige bidrag til landskapsbildet og som biotop (jf. kap. 2.3.1).

Ifølge Forskrift om plantevernmidler § 18 7. ledd, er det ikke tillatt å sprøyte kantsoner og åkerholmer uten spesiell tillatelse:
Kantsoner og åkerholmer skal ikke behandles med mindre det er ledd i skjøtselen av kulturlandskapet. Tillatelse må innhentes fra kommunen.

For å unngå oppblomstring av ugress, og for å la flerårige planter etablere seg, anbefales årlig kjøring med kantklipper på kantsoner med kortvokst vegetasjon.

3.1.6 Vanningsdammer

Den enkelte grunneier har rett til å vedlikeholde sine vanningsdammer. Dammene har også verdi som landskapselement og biotop (jf. kap. 2.3.2), og skal derfor bevares jf. også verneforskriftens § 3 Vernebestemmelser pkt. a). Alle lukkingstiltak vil i utgangspunktet være i strid med landskapsvernets formål.

Derimot vil det å åpne opp gamle vanndrag i terrenget være positivt. Forvaltningsmyndigheten er i utgangspunktet positiv til slike tiltak, men disse må vurderes i hver enkelt sak for å sikre overensstemmelse med vernebestemmelsene.

3.1.7 Mål og utfordringer for landbruk

Det er et forvaltningsmål å bidra til at landbruksvirksomhet og arealbruk i området holdes i hevd, mest mulig i tråd med tilstanden på vernetidspunktet.

Det å opprettholde et aktivt landbruk er en viktig forutsetning for å ivareta hensikten med vernet. Rammebetingelsene for landbruket styres hovedsakelig av nasjonal politikk.

3.1.8 Vernebestemmelser og retningslinjer

Verneforskriftens § 3 omtaler hvilke vernebestemmelser som gjelder for landskapsvernområdet og som landbruket som næringsutøvere må forholde seg til. Her listes opp en rekke forhold som ikke er tillatt eller krever godkjenning fra forvaltningsmyndigheten (jf. tekstboks).

§ 3. Vernebestemmelser

I landskapsvernområdet må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

I landskapsvernområdet gjelder følgende bestemmelser:

- a) Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Det er forbud mot inngrep som oppføring og vesentlige eksteriørmessige endringer av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, bygging og utvidelse av vei, sykkelvei eller gangvei, hensetting av campingvogner, brakker, containere og lignende i landskapet, etablering av oppdrettsanlegg, uttak eller påfylling av masse, sprenging, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, nydyrking, bakkeplanering, lukking av bekker og grøfter, gjenfylling eller uttapping av

dammer, fremføring av luft- og jordledninger, etablering av veibelysning, oppsetting av skilt som kan prege landskapet, opparbeiding og merking av nye stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.

- b) Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi, er forbudt.

Når det gjøres tiltak som berører kantsoner inntil dyrket mark, herunder åkerholmer og vegetasjonssoner langs bekker, grøfter, steingjerder, steinrøyser og jordeskiller, skal det tas hensyn til landskapsbilde og dyreliv. Slike kantsoner skal ikke fjernes, innskrenkes, snauhogges eller sprøytes.

Ved dammer og langs vannveier skal det legges særlig vekt på å opprettholde et velutviklet busksjikt.

- c) Hogst av alleer, karakteristiske frittstående enkeltrær, tregrupper eller trekker utenom de ordinære skogarealene er forbudt.

Ved hogst i områder avmerket som sone A på vernekartet skal skogens visuelle skjermvirkning bevares.

- d) Skogbruk skal utøves i samsvar med lov om skogbruk og tilhørende forskrifter.

I tillegg gjelder følgende bestemmelser for skogarealene:

1. innslaget av edle løvtrær skal ikke reduseres
2. treslagsskifte fra løvskog til barskog er ikke tillatt
3. nygrøfting er ikke tillatt
4. hogst av spesielt store trær eller større hule trær er ikke tillatt.

- e) Steingjerder og andre kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes dersom det kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig.

- f) Forurensning og forsøpling er forbudt.

I Biotopvernområdet Klosteralleen gjelder i tillegg egne bestemmelser

Vernebestemmelsene skal altså ikke være til hinder for eksisterende jord- og hagebruk. Det ligger et visst rom for skjønn i denne vurderingen. Spørsmålet er hva slags driftsformer som kan komme i konflikt med verneformålet og som dermed ikke er tillatt. Driftsformer som vil endre områdets særpreg nevneverdig, vil havne i denne kategorien.

Gjengroing og tilplanting av jordbruksarealer med skog eller nydyrking av skogarealer vil lett kunne komme i strid med målet om å bevare områdets landskapskarakter, opplevelsesverdi og naturkvaliteter. Fordelingen mellom dyrket mark og skog bør derfor opprettholdes uendret jf. også bevaringsmål for landskap.

Figur 20 Carlbergmyra- en sur dag. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

3.2 Friluftsliv

3.2.1 Status for brukerinteressen

Området benyttes til friluftsliv sommer og vinter. Det er flere småveier som egner seg godt til sykkelturner. Vernebestemmelsene gir unntak for vedlikehold av stier, skiløyper, skilt m.m i samsvar med forvaltningsplanen og vedlikehold av eksisterende veier, sykkelveier og gangveier. Friluftsliv er ikke en del av verneformålet i Værne kloster landskapsvernområde. Det er ingen statlige sikrede friluftsområder innenfor verneområdet jf. Naturbasen. Enkelte lokale arrangementer som "Tirsdagsløpet" i Strandbakkskogen foregår regelmessig i sommerhalvåret. Ved Årefjorden er det noen badeplasser.

Ferdselsårer:

Blomsterstien: Natur-, kultur-, historiesti, ble opparbeidet av Rygge kommune. Deler går innenfor landskapsvernområdet. Sykkelsti/vei på eksisterende veier og stier. Det meste er fremkommelig med sykkel, noen strekninger egner seg best til fots. Det er utarbeidet egen guide.

Kyststien følger store deler av Østfoldkysten. Noen ganger følger den veier et stykke fra kysten, andre ganger stier og svaberg langs sjøen. Kyststien går gjennom Værne kloster landskapsvernområde ved Årefjorden der den følger eksisterende veisystem. Den er merket av på turkart Østfold (www.turkart.no).

Nordsjøruta fra 2001. Eget hefte med forslag til sykkelruter. En av disse går gjennom verneområdet. Området har regional betydning som sykkelturnområde. Konseptet er utarbeidet av Østfold fylkeskommune med beskrivelse av sykkelruter langs eksisterende veier.

Pilgrimsveien er del av det som skal bli en sammenhengende pilgrimsrute fra Sverige til Nidaros. Moss kommune har ansvaret for den delen som går gjennom kommunen. Veien går gjennom landskapsvernområdet fra Smedhusåsen, gjennom Klosteralleen, forbi Værne kloster, Huseby, Oakhillveien og over Baugsåsen før den fortsetter til Feste og videre mot Moss. Den er merket av på turkart Østfold (www.turkart.no).

Stiene i skogsområdene er av lokal betydning som nær-friluftsområde og mest brukt til småturner.

3.2.2 Forvaltningsmål:

Forvaltningsmålet for friluftsliv er:

- å opprettholde et attraktivt område for friluftsliv og samtidig minimalisere de negative effektene på natur- og opplevelsesverdiene.
- at ferdsel og aktiviteter i utmark skal belaste naturen minst mulig, samtidig som det legges til rette for et godt friluftslivstilbud for kommunens innbyggere.
- at forsøpling ikke skal forekomme.
- at ev. konflikter mellom grunneiere og besøkende skal minimaliseres.
- samordnet skilting av stier og ferdselsveier for friluftsliv.

3.2.3 utfordringer

Opprettholde tilfredsstillende kvalitet på eksisterende stier og sykkeltraseer, inkludert samordning av merking og skilting. Gode innfallsporter bør etableres. Ny jernbanetrase kan gi muligheter for bruk av den gamle traseen til turvei

3.2.4 Vernebestemmelser/retningslinjer

Friluftsliv er ikke en del av verneformålet i Værne kloster landskapsvernområde. Vernebestemmelsene gir unntak for vedlikehold av stier, skiløyper, skilt m.m i samsvar med forvaltningsplanen og vedlikehold av eksisterende veier, sykkelveier og gangveier.

§ 3 Vernebestemmelser

2. ledd I landskapsvernområdet gjelder følgende bestemmelser:

a) Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Det er forbud mot inngrep som, bygging og utvidelse av vei, sykkelvei eller gangvei,, fremføring av luft- og jordledninger, etablering av veibelysning, oppsetting av skilt som kan prege landskapet, opparbeiding og merking av nye stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.

§ 4 Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Bestemmelsene i § 3 andre ledd er ikke til hinder for:

- b) Vedlikehold av eksisterende stier, skiløyper, skilt og liknende i samsvar med forvaltningsplan.
- c) Vedlikehold av eksisterende veier, sykkelveier og gangveier.

Det er egne bestemmelser om regulering av ferdsel:

§ 5 Regulering av ferdsel

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Motorferdsel er tillatt i samsvar med gjeldende lovverk.

I biotopvernområdet er motorisert ferdsel utenom vei forbudt.

Utover ferdselsreglene er det bl.a. Friluftsloven og Motorferdselsloven som ellers regulerer ferdselen i området.

Etablerte stier skal holdes farbare. I reservatene må rydding av stier skje i samråd med forvaltningsmyndigheten jf. forvaltningsplanene for naturreservatene i kap. 2.6-2.8. "Standardforbedringer" i form av grusing, fjerning av større stein eller utvidelse i bredde kan være i strid med verneformålet, og er derfor søkepliktig. Rydding og vedlikehold av stier bør skje i samråd med grunneier.

**Figur 21 Silhuett mot morgentåke. Fra Husebybakken mot Telemarkslunden.
Foto: © Olav Bjarte Klevberg**

3.3 Andre virksomheter og aktører

3.3.1 Status for brukerinteressen innenfor verneområdet

Det finnes flere aktører innenfor landskapsvernområdet som ikke er direkte knyttet til landbruksvirksomhet. Dette kan være næring knyttet mot opplevelse og reiseliv eller annen næringsvirksomhet.

Eksempler på eksisterende virksomhet er Ekeby gård med gårdsturisme og bespisning, Carlberg gård med golfbane, driving range og utleie av bygninger, samt et mindre galleri og håndverksutsalg.

3.3.2 Mål og utfordringer for andre virksomheter og aktører

Det er et forvaltningsmål at Værne kloster landskapsvernområde skal være et interessant turmål. Det skal legges til rette for at eksisterende bedrifter og aktører kan opprettholde sin aktivitet, innenfor rammene av verneforskriften. Nye aktiviteter kan igangsettes innenfor rammene av verneforskriften.

3.3.3 Vernebestemmelser/retningslinjer

Verneforskriftens § 3 Vernebestemmelser, særlig 1. ledd og deler av 2. ledd (jf. tekstboks) er av særlig betydning for virksomheter og aktører som dem nevnt over.

§ 3. Vernebestemmelser

I landskapsvernområdet må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreget eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

I landskapsvernområdet gjelder følgende bestemmelser:

a) Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets særpreget eller karakter. Det er forbud mot inngrep som oppføring og vesentlige eksteriørmessige endringer av varige eller midlertidige bygninger, Opplistingen er ikke uttømmende.

§ 4 Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Bestemmelsene i § 3 andre ledd er ikke til hinder for:

a) Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke vesentlige eksteriørmessige endringer eller utvidelse.

§ 6 Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

a) Vesentlige eksteriørmessige endringer av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger.

b) Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er gått tapt ved brann eller naturskade.

c) Oppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige til jord- og skogbruksformål.

d) Riving av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.

Nye virksomheter som ikke er knyttet til landbruket, krever ofte endringer på eksisterende bygninger, og dette vil kunne kreve godkjenning av forvaltningsmyndigheten. Oppføring av nye bygninger og konstruksjoner er forbudt og krever dispensasjonssøknad. Det anbefales at alle aktører tar kontakt med forvaltningsmyndigheten før eventuelle tiltak igangsettes, slik at tiltaket kan vurderes opp mot vernebestemmelsene.

Figur 22 Redskapsskjulet. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

3.4 Bygninger

3.4.1 Status for brukerinteressen innenfor verneområdet

Innenfor verneområdet finnes en rekke ulike bygninger med mange ulike funksjoner. Noen bygg er tilknyttet landbruket, og er dermed i særstilling mht. vernebestemmelsene jf. § 6 c). Nybygging er ikke tillatt. Det er nødvendig med godkjenning fra forvaltningsmyndigheten ved nybygging eller endring av eksisterende bygninger. Landbrukets bygningsmessige behov skal tilgodeses innenfor rammene av vernet.

På enkelte gårder har noen bygninger blitt ombygd og endret bruksform. Dette er tiltak som krever dispensasjon fra verneforskriften, og som må vurderes nøye i hvert tilfelle.

Ved Årefjorden er det kystkulturen som preger den eldre bebyggelsen. Det finnes fortsatt sjøbuer og strandsitterplasser med et opprinnelig preg.

3.4.1 Mål og utfordringer for andre virksomheter og aktører

Det er et forvaltningsmål å ivareta de særegne bygningsmiljøene som en viktig del av landskapsbildet. Samtidig skal ikke bygningsmessige tiltak endre landskapets preg.

Fra tid til annen oppstår nye behov for omdisponering av eksisterende bygninger, ønsker om å rive gamle bygg, eller føre opp nye. Balansegangen mellom hva som kan aksepteres og hva som kommer i strid med verneformålet, må kontinuerlig vurderes.

3.4.1 Vernebestemmelser/retningslinjer

Se bestemmelsene i kapitlet foran.

Nybygg i tilknytning til landbruket bør gis en utforming som harmonerer med den eksisterende bebyggelsen og landskapet omkring. Fortrinnsvis bør eksisterende ubrukte bygninger settes i stand og tas i bruk før det settes i gang nybygging.

Det er i forskriften gitt rom for skjønn for hvor mye som kan gjøres med et bygningseksteriør før dette krever godkjenning. Dette vil kunne variere noe fra bygning til bygning. Generelt kan det sies at omgjøring som endrer bygningens utseende eller preg, krever godkjenning.

Det anbefales å søke Fylkeskonservatorens råd ved spørsmål om vedlikehold av eldre bygninger. Se også kap. 2.4 Kulturminner og kap. 5.1 Generelle saksbehandlingsprosedyrer.

Figur 23 Tunet på Carlberg gård. Foto: Fylkesmannen i Østfold

Figur 24 Veikant langs Klosterveien. Foto: © Olav Bjarte Klevberg

3.5 Infrastruktur

3.5.1 Veier

Det er flere gjennomgående offentlige veier i landskapsvernområdet. Disse er adkomst til beboere innenfor verneområdet men også til boligområder i randsonen utenfor verneområdet. Den mest trafikkerte veien går fra Dyre-området nordvest for landskapsvernområdet gjennom Carlbergundergangen til Værne kloster. Her deler den seg mot ulike boligområder: Fuglevik i vest, Årefjorden/Villskog i sør og mot Smedhusåsen og Vang i øst. Til de sistnevnte benyttes også Larkollveien mye. Denne veien grenser inntil verneområdet i øst.

Trafikkmengden representerer en belastning på trær og vegetasjon langs veiene, særlig trerekkene langs Værne kloster. Utviklingen går hele tiden i retning av større framkomstmidler og økende trafikk.

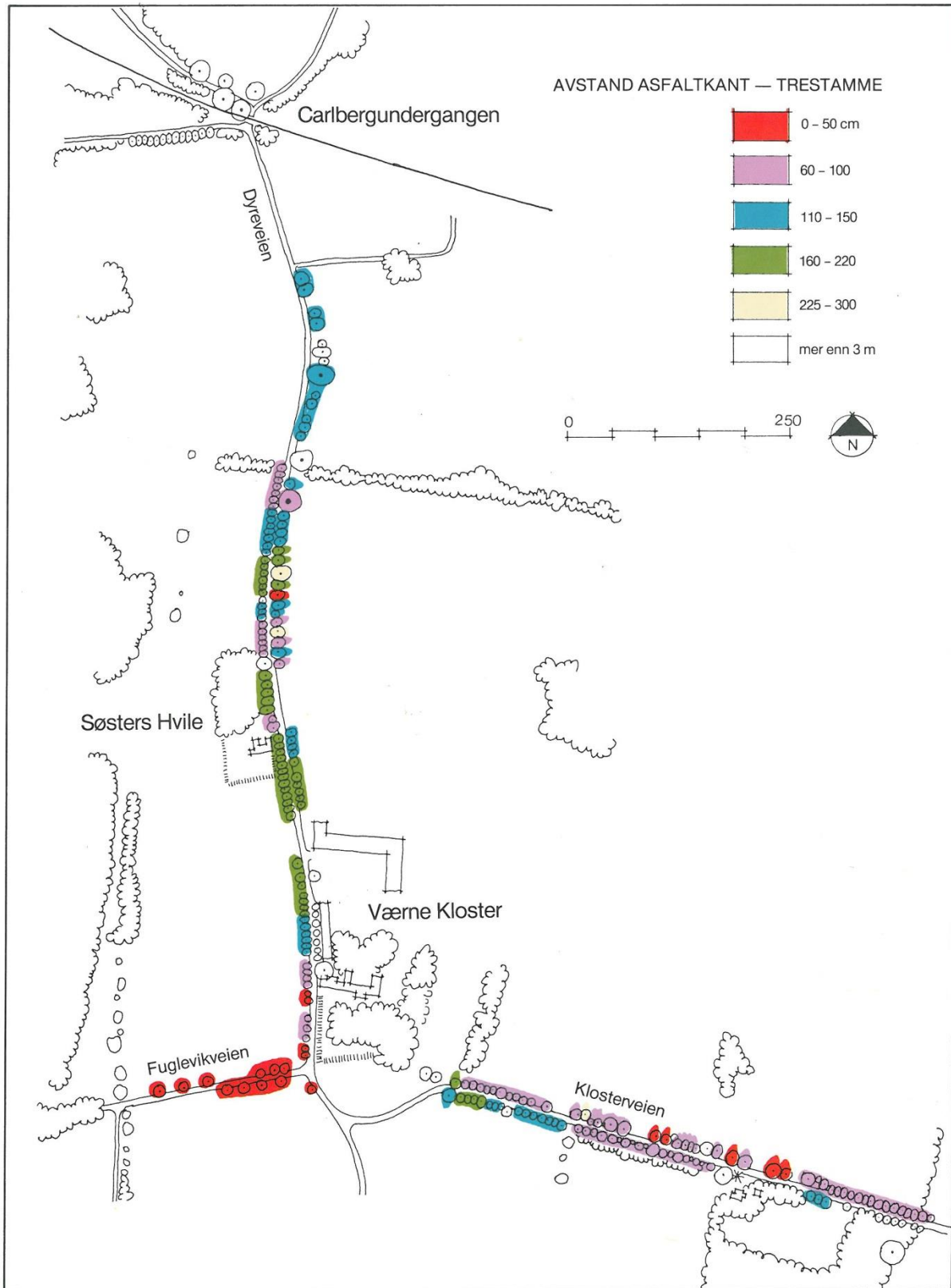
Figuren nedenfor viser avstanden fra asfaltkant til trestammen fra en undersøkelse som ble gjort i 1984. Liten avstand utgjør stor risiko for skader på trærne.

Veisaltning er uheldig for helsetilstanden til alleer og trekker. Klosteralleen er spesielt utsatt med hensyn på den sjeldne røde kammarmjellen. Her er salting forbudt jf. vernebestemmelsen § 3 3. ledd og § 4 a). Det er ønskelig med redusert bruk av salt på flere strekninger der trekker og alleer er et viktig landskapselement. Salt kan føre til svekket tilstand på trær. De viktigste strekningene i tillegg til Klosteralleen er strekningen fra Carlbergundergangen til Værne kloster og Fuglevikveien fra Værne kloster til Huseby vestre.

Ved vedlikehold av veibanen f.eks. asfalteringsarbeid, må det tas hensyn til opprinnelig veibredde og til trærne langs veien.

Carlbergundergangen er en viktig del av landskapselementene i området og fungerer også som en effektiv fartsbrems for den økende trafikken. Fordi den er smal og lav er den også trafikkseparerende da større kjøretøy må velge andre veier (Larkollveien) for å komme til f.eks. Fuglevik båthavn.

Veibelysning kan virke skjemmende i landskapsvernområdet. Det bør vurderes å redusere avstandsvirkningen av veibelysning slik at den blir mindre skjemmende.

Figur 25 Registrering av veitrær. Avstand asfaltkant-trestamme (fra Trær og kulturlandskap, 1984)

3.5.2 Jernbane

Jernbanen går gjennom verneområdet, fra Bogslunden naturreservat og Carlbergundergangen videre mot øst gjennom et åpent jordbrukslandskap til Nøisom og Dilling. Jernbaneverket har planer om å utvide til dobbeltspor og høyere hastigheter. Dette medfører behov for en ny trase. Det er gitt tillatelse til ny trase gjennom verneområdet i vedtak av 21.9.2016 og 6.1.2017.

I planene for Værne kloster landskapsvernområde er det tatt høyde for at ny trase for jernbanen behandles som en dispensasjonssak.

I vernevedtaket (kgl.res.) legger Miljøverndepartementet følgende til grunn

”at det i forslaget til nasjonal transportplan (2014-2023) prioriteres utbygging av dobbeltsporet jernbane på strekningen Sandbukta – Moss – Såstad. Kommunedelplan for denne nye traséen for deler av Østfoldbanen, ble godkjent desember 2012 av Rygge kommunestyre. Den nye traséen vil gå gjennom det foreslåtte landskapsvernområdet. Departementet mener det er av stor samfunnsmessig betydning at denne banestrekningen bygges, og vil presisere at denne linjen, med sine nødvendige funksjoner, skal kunne bygges i landskapsvernområdet. Departementet mener det bør skje etter søknad om tillatelse, jf verneforskriften § 6, bokstav h. På den måten vil forvaltningsmyndigheten bidra til at negative virkninger for verneverdiene blir minst mulig ved å kunne stille krav om eventuelle avbøtende og kompensere tiltak. I en slik behandling bør Fylkesmannen, som forvaltningsmyndighet etter verneforskriften, ha nær kontakt med Jernbaneverket.”

”Jernbaneverket har lagt opp til godkjenning av reguleringsplanen innen 2016. Departementet legger til grunn at det parallelt med den behandlingen søkes om tillatelse etter den foreslåtte verneforskriften, slik at disse to prosessene samkjøres, og at tillatelsen etter verneforskriften avgjøres senest samtidig med godkjenningen av reguleringsplanen. En slik samkjørt behandling vil føre til at søknaden om tillatelse etter verneforskriften, ikke vil forsinke prosessen med ferdigstilling av ny jernbanetrase.”

Det bør legges til rette for at den gamle jernbanetraseen kan benyttes som turvei eller gang/sykelsti. Langs denne traséen er det også enkelte fuktige områder som bør bevares mtp biologisk mangfold da fuktige områder er underrepresentert i området. Carlbergundergangen er et viktig landskapselement og fungerer som en port inn i området. Det er derfor viktig at denne beholdes og fremstår i et kulturhistorisk perspektiv også etter at jernbanetraseen er lagt om.

3.5.3 Luftspenn

Høyspentnettet i Værne kloster bør kartlegges med tanke på luftspennenes påvirkning av verneverdiene som fremmedelement i landskapet. Ved omlegging eller omfattende vedlikehold av luftnettet bør det vurderes å legge dette i kabler i bakken. Ved graving av ledninger eller rør til andre formål, bør man vurdere mulighetene for å fjerne nærliggende luftspenn. Økonomisk bidrag fra verneområdebudsjettet kan være aktuelt til slike tiltak. Dette behandles konkret i den enkelte sak.

Eiendommene i verneområdet skal kunne kobles til det kommunale vann- og avløpsnett. Ved slikt arbeid skal kulturminnemyndighetene kontaktes i forkant av gravearbeid for å sikre at ikke kulturverdier går tapt (jf. kap. 2.4).

Figur 26 Et eksempel på ledningsnettet i området. Foto: Gunnar Bjar, Fylkesmannen i Østfold

4. Forvaltningsoppgaver og tiltak

Figur 27 Skjøtsel av trerekka forbi Værne kloster. Foto: Aase Richter, Fylkesmannen i Østfold

4.1 Skjøtsel og restaurering

Forvaltningsmyndigheten har som oppgave å sikre at verneverdiene bevares, og kan for å ivareta dette drive skjøtsel i området, jf. nml § 47 og verneforskriften:

Verneforskriften § 9 Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den som forvaltningsmyndigheten bestemmer kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet.

Alle skjøtselstiltak må vurderes opp mot verneformålet og bestemmelsene for vernet.

Forvaltningsmyndigheten kan ikke pålegge grunneier skjøtselsoppgaver. Skjøtselsoppgaver som ikke er en ordinær del av etablerte virksomheter i området, men som forvaltningsmyndigheten anser som viktige oppgaver, kan gjennomføres i samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten og grunneier, eventuelt i samråd med relevant ekstern fagkompetanse. Gjennomføring og finansiering av tiltakene er avhengig av budsjettmessige rammer.

I denne forvaltningsplanen legges det opp til en rekke kontinuerlig forvaltningsoppgaver, som oppfølging av alleer, steingjerder og beiter, som er omtalt tidligere i forvaltningsplanen.

Generelt for skjøtsel gjelder det at man må ha en plan for det videre arbeidet med skjøtelsstedet. Dersom det ryddes busker og kratt, er det viktig å ha tenkt gjennom oppfølgingen. Skal det beites eller slås? Hvilke rutiner må innarbeides for å oppnå ønsket resultat for stedet?

Under følger noen eksempler på andre viktige temaer og arbeidsoppgaver i landskapsvernområdet framover.

4.1.1 Rød kammarimjelle i Klosteralleen

For å sikre en fortsatt god bestand av rød kammarimjelle i Klosteralleen må skjøtselen av veikanten ta hensyn til plantens voksekrav. De viktigste tiltakene er veikantslått etter frøsetting og å unngå veisalting i Klosteralleen. Salting er ikke tillatt i Klosteralleen jf. verneforskriften § 3 3. ledd og § 4 a).

Ifølge Statens vegvesen blir det ikke lenger saltet i Klosteralleen (2013). Kantslått gjøres regelmessig, men først etter frøsetting.

Det bør foretas regelmessig kartlegging av antall planter i området. Sikreste perioden for registrering er i blomstringen, vanligvis like etter St. Hans.

Det er utarbeidet egen skjøtelsplan for området i forbindelse med handlingsplan for prioriterte arter (Biofokus).

4.1.2 Fristilling av store trær

De store gamle løvtrærne har stor betydning som landskapselementer, enten det er enkeltrær eller del av en trekke eller alle. Disse trærne har i stor grad vokst opp som frittstående trær. Raskt voksende undervegetasjon vil kunne true disse trærne på lengre sikt.

Som del av skjøtsel og tiltak er det aktuelt å fristille gamle store løvtrær, spesielt eik. Kratt, busker og yngre trær som vokser opp gjennom trekronen bør fjernes. Det enkelte treets plass som frittstående tre eller del av trekke er av betydning ved slik skjøtsel.

4.1.3 Skjøtsel av steingjerder

Det er flere strekninger med steingjerder i landskapsvernområdet. Mange av disse er preget av nedgroing med busker og trær og av at steinen har falt til siden. Noen steder er det også lagt til ryddestein fra jordene langs steingjerdene.

Det kan være aktuelt skjøtselstiltak å rydde vegetasjon langs steingjerdet og restaurere strekninger som er sterkt preget av forfall. Opplevelsesverdien skal vektlegges ved valg av steingjerder som skal prioriteres for skjøtsel.

4.1.4 Trekirkegård

Som del av skjøtsel og tiltak i landskapsvernområdet er det nødvendig med ulike former for hogst, tynning og rydding av trær og busker. Nyttbart virke tilfaller grunneier om ikke annet er avtalt. Hogstavfall skal spres i terrenget, flises eller fraktes til deponi for kompostering.

Ved felling av gamle trær kan det i noen tilfeller anbefales opprettelse av trekirkegård på en egnet plass. De største og dårligste stammene kan kvistes og samles sammen. Stokkene kan

stables på en soleksponert plass i åkerkanten. På denne måten bevares et mikromiljø som mange insektarter vil unytte.

Det er etablert en mindre trekirkegård like utenfor Bogslunden naturreservat med vindfall fra randsonene. Jernbaneverket har også gitt tillatelse til å bruke deres tomt (g/bnr 89/132) øst for Carlbergundergangen til dette formålet.

4.1.5 Gjenbruk av arealer langs tidligere jernbanetrase

Når ny jernbanetrase er bygd (slik Jernbaneverkets planer tilsier) kan det være aktuelt å benytte eksisterende trase som gang/sykkelvei.

Langs sidearealene til jernbanen er det i dag flere områder med gamle grøfter som er en del av jernbaneanlegget. Disse kan det være ønskelig å benytte for å reetablere fuktområder, dammer eller små våtmarker. Hele Rygge-landskapet har blitt drenert i løpet av de siste 150 årene slik at de gamle myrene, våtmarkene og bekkene stort sett er borte. Dette er naturtyper som er viktige for det biologiske mangfoldet.

4.1.6 Fremmede arter

Spredning av fremmede arter regnes i dag som en av de viktigste årsakene til tap av biologisk mangfold. Østfold er på grunn av gunstige vekstforhold, sin grense mot havet og den store varetransporten gjennom fylket, særlig utsatt for introduksjon av fremmede arter.

Det mest effektive tiltaket mot fremmede arter er å forhindre introduksjonen av de fremmede artene. I Værne kloster landskapsvernområde er det allerede registrert flere problematiske fremmede arter, og dermed er bekjempende tiltak nødvendig. I noen tilfeller er det mulig å utrydde den uønskede arten fra området, men ofte sprer artene seg så raskt at kun begrensning av spredning og skadevirkning er mulig å gjennomføre.

De fleste fremmede artene som er å finne i landskapsvernområdet, er opprinnelig pryde- eller nytteplanter, som enten er plantet ut eller har forvillet seg fra hager og anlegg. Forvaltningsmyndigheten har som målsetning å begrense forekomstene av fremmede arter i landskapsvernområdet. Artene som pr. 2013 er prioritert av forvaltningsmyndigheten for motvirkende tiltak er kort beskrevet i Vedlegg 7, bakerst i forvaltningsplanen.

I Handlingsplan mot fremmede arter i Østfold vurderes rynkerose å ha høy økologisk risiko og planten skal bekjempes i kystnære områder og verneområder. Forvaltningsmyndigheten har i noen år arbeidet med fjerningen i andre verneområder – med positive resultater. Metodikk for bekjempelse er sprøyting med glyfosatpreparater i kombinasjon med nedkapping med ryddesag. Det er nødvendig å følge opp behandlingen ved at bestander oppsøkes gjentatte ganger etter første bekjempelse.

Hagelupin er beskrevet som en art av høy økologisk risiko som skal bekjempes.

Skvallerkål utgjør tydelige innslag i verneområdet og i tilgrensende naturreservater. Den økologiske risikoen av skvallerkål er beskrevet som usikker, men planten bør bekjempes i naturreservatene og i de delene av landskapsvernområdet der den er et problem. Skvallerkål utgjør høy risiko, og det er et mål at den ikke skal forekomme vilt innenfor verneområdet.

En art som ennå ikke har inntatt verneområdet i nevneverdig grad, men som er i sterk spredning i distriktet, er kanadagullris. Kanadagullris har ennå ikke store ville bestander i verneområdet, men forekommer hyppig i hager og veikanter langs vernegrensene. Den vurderes å være av høy økologisk risiko og bør bekjempes innenfor landskapsvernområdet.

Utenlandske treslag preger skogbildet i enkelte områder. I skjermkogsone A2 er det et betydelig innslag av edelgran (*Abies alba*) som har vist seg å by på utfordringer pga. kraftig frøspredning. Treslaget er i "Handlingsplan for fremmede arter i Østfold" vurdert å være en art med høy økologisk risiko i regionen. Den bør derfor bekjempes. I forbindelse med ny jernbanetrase er det registrert platanlønn enkelte steder. Videre kartlegging og fjerning av platanlønn er aktuelt.

Det er ikke bare planter som regnes som problematiske fremmede arter. Den velkjente brunskogsneglen har også kommet til området og finnes bl.a i Bogslunden. Arten er svært vanskelig å bekjempe. Brunskogsnegl forekommer også først og fremst i hager og på kultiverte arealer, og anses derfor ikke som en direkte trussel mot verneverdiene.

4.2 Informasjon og oppsyn

Å gi informasjon er en strategi for å oppnå større forståelse for verneverdiene og å gi gode friluftsopplevelser. Informasjon gis i form av brosjyrer, skilt og plakater i tilknytning til verneområdet. Her er det viktig å formidle informasjon om de forskjellige turstiene i området.

Verneområdet ligger i et tett befolket område, besøkes av mange, og det foregår aktiv næringsvirksomhet innenfor vernegrensene. Aktivitetene innenfor området tilsier at det er stort behov for oppsynsarbeid. Statens naturoppsyn (SNO) har ansvar for oppsyn med verneområdet.

Viktige oppgaver for oppsynet er å drive informasjon om området natur- og kulturverdier, vernebestemmelser herunder ferdselsregler, skjøtsel m.v. til allmennhet og brukere. Herunder også vedlikehold av tavler, skilt og grensemerker som forvaltningsmyndigheten har satt opp til allmennhetens informasjon. Oppsynet skal se til at vernebestemmelsene og andre relevante lover blir overholdt. Oppsynet utfører også praktiske skjøtelses- og tilretteleggingsoppgaver etter avtale/bestilling fra forvaltningsmyndigheten.

4.3 Tiltaksplan

Med utgangspunkt i målene for verneområdet og innspill fra grunneiere, er det utarbeidet en tiltaksplan for Værne kloster landskapsvernområde. Tiltak i denne sammenhengen er konkrete fysiske tiltak som vedrører verneområdet i tråd med verneforskriften og forvaltningsplanen. Oppstillingen i Tabell 1 er en oversikt så langt Fylkesmannen har kunnet kartlegge. Det vil kunne bli nødvendig med tiltak som på nåværende tidspunkt er vanskelige å forutse. Tiltakene er knyttet opp mot bevaringsmålene i den grad det er relevant.

I tabellen er det forsøkt skissert en tidsramme for hvert tiltak. Tidsrammene er antydnet slik:

- Kort sikt (K) innen 1-3 år
- Mellomlang sikt (M) 3-7 år
- Lang sikt (L) 7-15 år

Tiltaksplanen, som forvaltningsplanen, har en ramme på 10 år, men enkelte tiltak har en lengre tidsramme enn dette. Noe er også kontinuerlige oppgaver, som det ikke er hensiktsmessig å angi tidsramme for. Når forvaltningsplanen igjen rulleres, vil tiltakene bli evaluert og en eventuell videreføring av tiltak vil da bli vurdert.

Tabell 1 Tiltaksplan for Værne Kloster landskapsvernområde

Område	Tiltak	Tidsramme (se forrige side)	Aktører	Naturverdi/ brukerinteresse
Etablere entreer til verneområdet	Etablere tydelig "innganger" til verneområdet ved hjelp av velkomstkilt over/langs veien. Sette opp infoskilt med henvisning til alternative parkeringsplasser	K (1-3 år)	Forvaltningsmynd	Friluftsliv
Alternative parkeringsplasser	Skilting av parkeringsplasser utenfor verneområdet, samt gi tydelig informasjon om gangveier fra parkeringsplassene	K	Forvaltningsmynd	Friluftsliv
Artsregistrering	Kartlegge artsmangfoldet i området. Enkelte naturtyper eller artsgrupper bør prioriteres.	M (3-7 år)	Forvaltningsmynd.	Planteliv og dyreliv
Fremmede arter	Tiltak mot, og overvåking av, fremmede arter. Bekjempelse av rynkerose, skvallerkål, hagelupin, kanadagullris, strandkarse, edelgran, platanløn.	L (7-15 år)	Forvaltningsmynd.	Planteliv og dyreliv
Alleer og trerekker	Vedlikehold og oppfølging av alleer. Beskjæring og rydding av uønsket vegetasjon	Ved behov	Forvaltningsmynd, Statens vegvesen, grunneier	Landskap
Engvegetasjon og kantsoner	Årlig kjøring med kantklipper/slått for å opprettholde og favorisere engvegetasjon. Aktuelle arealer skal markeres i kart i forvaltningsplanen.	Årlig, sensommer	Forvaltningsmynd., grunneier	Landskap, planteliv, dyreliv
Steingjerder	Vedlikehold av steingjerder. Rydding av kratt og vegetasjon, oppstabling av utrast stein	Ved behov	Forvaltningsmynd, grunneier	Landskap
Steingjerder	Restaurere steingjerder som er i dårlig stand og fristille steingjerder ved behov.	L	Forvaltningsmynd, grunneier	Landskap
Åkerstein	Bortkjøring av stein fra utvalgte steindeponier	Etter budsjettmessig vurdering	Forvaltningsmynd., grunneier	Landskap, landbruk
Stinettverk	Vedlikehold av turveier og stier, inkludert nødvendig skilting. Rydding av vindfall og vegetasjon som hindrer ferdsel. Utbedring av bløte partier	Ved behov	Forvaltningsmynd, grunneier	Friluftsliv
Informasjon	Drive informasjonsarbeid mot besøkende om reglement og verneverdier. Oppfordre til hensynsfull ferdsel	Kontinuerlig	Forvaltningsmynd., SNO	Landskap, planteliv, dyreliv, friluftsliv
Opprydding i forsøpling	Fjerne hauger med kvist og hageavfall, hindre reetablering.	Kontinuerlig	Forvaltningsmynd	Landskap, planteliv, skog

5. Saksbehandling

Innenfor områder som er vernet etter naturmangfoldloven, gjelder det enkelte områdes vernebestemmelser parallelt med aktuelle særlover. Det innebærer at det ene sett av regelverk ikke ekskluderer det andre. Det kreves tillatelse etter begge/alle lovverk der dette er aktuelt. Eksempelvis skal byggesaker behandles både etter verneforskriften og plan- og bygningsloven.

Saker skal normalt behandles etter verneforskriften først, jf. naturmangfoldloven § 48 tredje ledd. Tiltak som verneforskriften ikke regulerer, må likevel ha tillatelse etter gjeldende særlov. For eksempel er det få egne bestemmelser om forurensning i Værne kloster landskapsvernområde, og dermed reguleres dette av lov om forurensning og tilhørende forskrifter. Andre lovverk som kan være aktuelle er plan- og bygningsloven, skogbruksloven, viltloven og motorferdselloven.

Miljødirektoratet har utarbeidet et rundskriv om forvaltning av verneforskrifter (M106-2014).

5.1 Generelle saksbehandlingsprosedyrer

- Dersom man er i tvil om hvorvidt et tiltak krever tillatelse etter verneforskriften, bør forvaltningsmyndigheten kontaktes for å avklare dette.
- Alle søknader om tiltak som krever godkjenning/dispensasjon etter verneforskriften, sendes forvaltningsmyndigheten.
- Søknader behandles først etter verneforskriften, før de eventuelt behandles etter andre særlover. Avslag etter verneforskriften kan ikke overstyres av andre lover.
- I all saksbehandling skal det gjøres en samlet vurdering i forhold til tiltakets virkning på verneverdiene og formålet med vernet.
- Miljødirektoratet er klageinstans for alle vedtak hjemlet i verneforskriften. Klage på enkeltvedtak sendes forvaltningsmyndigheten. Denne vurderer om vedtaket opprettholdes, og eventuell oversendelse til direktoratet for videre klagebehandling og endelig vedtak.

Generelle dispensasjoner, utover det som er nevnt i verneforskriften § 6 skal behandles etter naturmangfoldlovens dispensasjonsbestemmelse, § 48. Paragrafen er gjengitt nedenfor.

Naturmangfoldloven § 48 Dispensasjon fra vernevedtak

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig.

I avveiningen mellom øvrige vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til verneområdet skal det særlig legges vekt på verneområdets betydning for det samlede nettverket av verneområder og om et tilsvarende verneområde kan etableres eller utvikles et annet sted. Tiltakshaveren kan pålegges å bære rimelige kostnader ved ivaretagelsen, opprettelsen eller utviklingen av et slikt tilsvarende område.

Trenger et tiltak tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal i slike tilfeller først fattes etter verneforskriften, dersom ikke annet følger av verneforskriften eller forvaltningsmyndighetens samtykke.

Søknad om dispensasjon etter første ledd skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. I dispensasjon etter første ledd skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på dette.

Byggesaker skal normalt behandles etter både verneforskriften og plan- og bygningsloven. Det skal foreligge tydelige vedtak etter begge regelverk. Før et tiltak kan iverksettes skal det foreligge en tillatelse etter begge regelverkene.

Under all planlegging av tiltak eller inngrep bør det tas kontakt med forvaltningsmyndigheten på et tidlig stadium for å innarbeide vernehensynene og forkorte senere saksbehandling.

Tiltak som kan berøre kulturminner skal også vurderes etter kulturminneloven. Her er fylkeskommunen myndighet. De har utarbeidet særskilte rutiner for oversendelse av dispensasjonssaker til fylkeskommunen. Det er her listet opp hvilke saker som skal oversendes av kommunen. Dette gjelder blant annet søknader om tiltak innenfor landskapsvernområder.

Følgende punkter er likevel spesielt relevante. Dette gjelder saker:

- som berører, kan berøre eller skjemme kulturminner, viktige kulturlandskap og kulturmiljøer, herunder søknader relatert til jordloven, skogloven, vassdragsloven, ulike forskrifter m.m., slik som masseuttak, eller inngrep som kabellegging m.m.; jf. kulturminneloven §§ 9, jf. 3 og § 25 om undersøkelsesplikt / kommunenes meldeplikt. Fylkeskonservatoren skal likevel ikke ha oversendt mindre tiltak knyttet til enkelt hytter, hus, tilbygg der tiltaket planlegges mer enn 100 meter fra registrerte kulturminner, jf. Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden.
- som gjelder søknad om rivning eller endring av ikke fredet byggverk oppført før 1850, jf kulturminneloven § 25 og SEFRAK-registeret.
- vedtak om rivning eller endring av ikke fredet byggverk der kulturminnemyndigheten har gitt premisser eller uttalt seg mot tiltaket
- som berører kulturminner/kulturmiljøer, eller bygningstyper/-miljøer som er spesifikt omtalt eller fremhevet i kommunale kulturminneplaner.
- saker som berører nasjonale verneplaner eller listeføringer
- tiltak som planlegges i sjø og vann skal sendes Norsk Maritimt Museum, med kopi til fylkeskommunen

I utgangspunktet skal imidlertid alle tiltak som kan komme i konflikt med kulturminner vurderes av fylkeskonservatoren, ikke bare dispensasjonssaker. Dette gjelder også tiltak i verneområder.

5.2 Økonomi

Det er her forsøkt skissert budsjettmessige behov for tiltak som anses som viktige for Værne kloster. Disse anslagene danner grunnlaget for årlige søknader til Miljødirektoratet om midler til verneområdeforvaltning. Kostnaden av enkelttiltak er imidlertid vanskelig å anslå, og tallene er derfor usikre. Forvaltningsmyndigheten og direktoratet er også avhengige av de årlige bevilgninger over statsbudsjettet til vernede områder i Norge. Det vil derfor variere i hvilken grad budsjett antydnet i forvaltningsplanen kan overholdes. Dette berører også tidsrammene som er foreslått, da disse også er avhengig av prioriteringer ut ifra bevilgningene som tildeles.

Det årlige verneområdebudsjettet (som fordeles på alle verneområder i Østfold) er begrenset, og vil alene ikke kunne dekke tiltaksbehovet i Værne Kloster landskapsvernområde. Som belyst i forvaltningsplanen gjelder dette særlig kostnadskrevende tiltak som restaurering av steingjerder, alleer og prakbygg. Dette er elementer som også har verdi for både landbruks- og kulturminnemyndighetene. For å muliggjøre kostbare tiltak er det derfor behov for samfinansiering mellom en eller flere av disse myndighetene. Forvaltningsmyndighetens verneområdebudsjett er ikke rettet mot bygninger jf. Miljødirektoratets strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder 2015-20.

Enkelte tiltak er allerede gjennomført på denne måten, særlig med hjelp fra Spesielle miljøtilskudd i landbruket (SMIL). Tilskuddene fordeles av kommunen, og søknader behandles fortløpende. Ordningen kan bl.a. bidra til større restaureringsprosjekter, normalt med 30-70 % av kostnadene. Regionalt miljøprogram (RMP) gir også midler til landbruksvirksomheter som mottar produksjonstilskudd. Blant annet skal RMP kunne dekke årlig vedlikeholdsarbeid på alleer og steingjerder. Landskapsvernområdet er også del av et utvalgte kulturlandskap (UKL) der det også tildeles midler for å ivareta kulturlandskapet. Midlene fordeles av kommunen.

Landbrukets tilskuddordninger prioriterer imidlertid ikke vedlikehold av bygninger. Det bør undersøkes nærmere i hvilken grad kulturminneforvaltningens tilskuddsordninger er aktuelle for Værne kloster.

Fylkeskommunen forvalter tilskuddsordninger for verneverdige bygninger og anlegg og kystmiljøer.

5.3 Roller

Moss kommune er forvaltningsmyndighet fra 2020 for verneområder i kommunen, dette omfatter derfor Værne kloster landskapsvernområde og de nærliggende naturreservatene. Dette innebærer behandling av saker og søknader, samt gjennomføring av skjøtselstiltak, i tråd med vernebestemmelsene. Registrering og dokumentasjon av verneverdiene, samt informasjonsarbeid, tilligger også forvaltningsmyndigheten. Moss kommune forvalter også plan- og bygningsloven og motorferdselsloven som også gjelder på området. De kommunale veiene, arealer og grøntområder skjøttes av Moss kommune.

Postadresse: Postboks 175, 1501 Moss, E-post: post@moss.kommune.no

Fylkesmannen i Oslo og Viken er ansvarlig for tildeling av tiltaksmidlene i henhold til tiltaksplanen for verneområdene. Fylkesmannen skal også behandle søknader i forhold til dispensasjon fra verneforskriften og i byggesaker der Moss kommune er tiltakshaver.

Rådgivende utvalg

Til å bistå Fylkesmannen med forvaltningen av landskapsvernområdet kan det opprettes et rådgivende utvalg jf. § 11 i verneforskriften.

Grunneierne

Grunneiere beholder eiendomsretten i verneområder, men vernet innebærer innskrenkninger i råderetten. Verneforskriften angir hvilke innskrenkninger dette gjelder. Et godt samarbeid med grunneiere er vesentlig for forvaltningen av verneområdet.

Viken fylkeskommune har overordnet ansvar for kulturminner og friluftsliv. Fylkeskommunen er ansvarlig for skjøtsel og istandsetting av kulturminner og må høres for tiltak som kan berøre disse. Fylkeskommunen forvalter tilskudd for tilrettelegging og skjøtsel av friluftslivsområder (p-plasser, toalett, merking, sitteplasser etc.) og tilskudd til bygningsvern.

Statens naturoppsyn (SNO) utfører eller kjøper tjenester av andre for å utføre oppsynsoppgaver som skjøtsel og tilrettelegging i verneområder etter oppdrag fra forvaltningsmyndigheten. Oppsynet skal se til at vernebestemmelsene og visse andre relevante lover blir overholdt.

Miljødirektoratet er fagmyndighet med overordnet ansvar for opprettelse og forvaltning av verneområder. Direktoratet har ansvar for planlegging, koordinering, faglig veiledning og utvikling av generelle retningslinjer mv. for forvaltningen. Direktoratet tildeler midler til

skjøtsel og andre tiltak i verneområdene og er klageinstans for vedtak fattet av forvaltningsmyndigheten.

Klima- og miljødepartementet har det overordnede politiske ansvaret for verneområder etter naturvernloven og naturmangfoldloven.

Referanser

Direktoratet for Naturforvaltning, 2010. *Håndbok 17 Områdevern og forvaltning*. DN-håndbok. PDF

Direktoratet for Naturforvaltning, 2007. *Håndbok 13 Kartlegging av naturtyper – verdsetting av biologisk mangfold*. DN-håndbok. PDF

Fylkesmannen i Østfold, 2011. *Forvaltningsplan for Søndre Jeløy landskapsvernområde med naturreservatene Grønliparken, Reieråsen og Rødsåsen*. Rapport 8/2011.

Fylkesmannen i Østfold, 1993. *Østfoldlandskap av regional betydning. 2. reviderte utgave*. Rapport 1/1993.

Fylkesmannen i Østfold, 1996. *Verdifulle kulturlandskap i Østfold*. Rapport 9/96

Fylkesmannen i Østfold, 2011. *Handlingsplan for fremmede arter i Østfold*. Rapport 6/2011

Knut Bjørn Stokke, 2002: *Herregårdslandskapet ved Værne kloster*. NIBR notat, 2002-122

Per Andre Hansen, Rygge kommune, 1996: *Kulturlandskapet ved Værne Kloster*

Statens landbruksforvaltning, 2010. *Veiledningshefte: Søknad om produksjonstilskudd i jordbruket og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid*. PDF

Det Norske Hageselskap, Treets venner 1984: *Trær og kulturlandskap*. 1991

Wergeland Krogh, Ole M., 2007. *Biologisk mangfold i Moss, Rygge og Råde kommuner*. Rapport

Svante Hultengren & Magdalena Andersson: *Arbetsrapport 157 2006. Sammanställning över lavar som indikerar höga naturvärden på gamla och grova träd i södra Sveriges kulturlandskap* Kompendium för Nationell Inventering av Landskapet i Sverige (NILS).

Røsten, E. 1986: *Fuktområder i kulturlandskapet. (Rygge)*. Fylkesmannen i Østfold, miljøvern avdelingen, rapport nr.4, 1986: 1-19 + vedl.

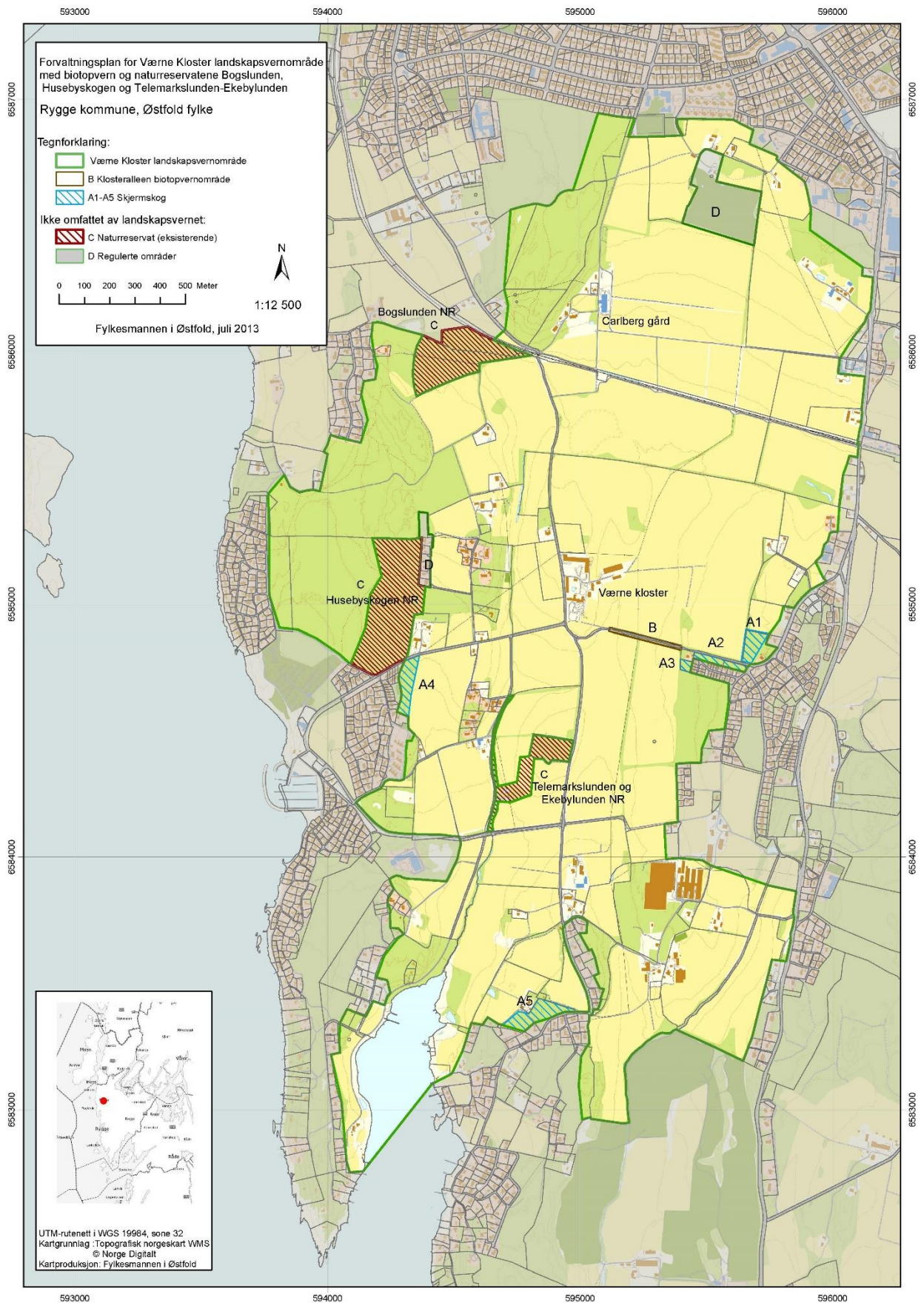
Skogbruksetaten i Moss, Rygge og Råde, 1990: *Skjøtselsplan for Telemarkslunden og Gunnarsbybekken*.

Thylén, A. 2016. *Innspill til skjøtselsplan for Klosteralléen biotopvernområde, Østfold*. BioFokus-rapport 2016-3. ISBN 978-82-8209-492-4. Stiftelsen BioFokus. Oslo

Vedlegg

- 1. Kart over verneområdene**
- 2. Husebyskogen-Kart med soner der fjerning av trær kan være aktuelt**
- 3. Forskrift om vern av Værne Kloster landskapsvernområde og Klosteralleen
biotopvernområde**
- 4. Forskrift om Telemarkslunden og Ekebylunden naturreservat**
- 5. Forskrift om Bogslunden naturreservat**
- 6. Forskrift om Husebyskogen naturreservat**
- 7. Beskrivelse av prioriterte fremmede arter**
- 8. Oversikt over referansegruppen**
- 9. Sammenstilling av høringsuttalelser, med fylkesmannens kommentarer**

Vedlegg 1 Vernekart for Værne kloster landskapsvernområde og tiliggende naturreservater

Vedlegg 2 Husebyskogen. Kart med soner der fjerning av trær kan være aktuelt

Forskrift om vern av Værne Kloster landskapsvernområde med biotopvern i Rygge kommune i Østfold fylke

Fastsatt ved kongelig resolusjon 13. september 2013 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34, jf § 36, § 38 og § 62. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1 Formål

Formålet med Værne kloster landskapsvernområde er å ta vare på et kultur- og naturlandskap av økologisk, kulturell og opplevelsesmessig verdi. Formålet videre er å ta vare på et herregårdspreget jordbrukslandskap, inkludert alléer, tregrupper, trekkerer og karakteristiske frittstående trær samt kulturminner som bidrar til landskapets egenart. Det er en målsetting å beholde og utvikle verneverdiene.

Formålet med Klosteralléen biotopvernområde er å ta vare på et område som har særskilt betydning som voksested for den truede plantearten kammarmjelle.

§ 2 Geografisk avgrensning

Landskapsvernområdet berører følgende gnr/bnr i Rygge kommune:

65/5, 65/9, 65/10, 65/12, 65/26, 65/69, 65/91, 65/92, 66/1, 67/17, 81/1, 81/47, 81/48, 82/1, 82/2, 82/32, 83/1, 83/2, 83/3, 84/2, 83/4, 83/5, 83/7, 83/31, 83/45, 83/46, 84/1, 84/5, 84/19, 84/45, 85/2, 85/3, 85/9, 85/41, 85/44, 85/55, 85/56, 85/68, 85/94, 85/104, 86/1, 86/2, 86/3, 86/4, 86/13, 86/14, 86/19, 86/37, 86/55, 86/65, 86/66, 86/72, 86/97, 86/98, 86/100, 86/101, 86/102, 86/107, 86/115, 87/1, 87/2, 87/3, 87/4, 87/8, 87/9, 87/11, 87/12, 87/13, 87/15, 87/17, 87/18, 87/19, 87/20, 87/22, 87/35, 87/37, 87/38, 87/39, 87/40, 87/44, 87/45, 87/46, 87/53, 87/108, 87/113, 87/136, 87/137, 87/138, 87/139, 87/333, 88/1, 88/2, 88/4, 88/6, 88/7, 88/10, 88/11, 88/23, 88/46, 88/48, 88/51, 88/55, 88/56, 88/57, 88/58, 88/71, 88/129, 88/206, 89/1, 89/2, 89/21, 89/26, 89/29, 89/132, 89/138, 89/144, 89/146, 89/151, 90/2, 90/32, 90/36, 90/37, 90/39, 92/1, 92/4, 92/5, 92/7, 92/8, 92/9, 92/12, 92/118, 536/16, 536/17, 536/22.

Biotopvernområdet berører følgende gnr/bnr i Rygge kommune: 88/1, 536/17.

Landskapsvernområdet dekker et totalareal på ca. 5.464 dekar, hvorav ca 142 dekar er sjøareal. Biotopvernområdet utgjør ca. 5 dekar.

Grensene for landskapsvernområdet og biotopvernområdet fremgår av vedlagte kart, datert Miljøverndepartementet september 2013. De nøyaktige grensene for landskapsvernområdet og biotopvernområdet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes. Verneforskriften med kart oppbevares i Moss kommune, hos Fylkesmannen i Østfold, i Miljødirektoratet og i Miljøverndepartementet. Det samme gjelder jordskiftkartet som lages etter grensemerking.

§ 3 Vernebestemmelser

I landskapsvernområdet må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreget eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

I landskapsvernområdet gjelder følgende bestemmelser:

a) Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets særpreget eller karakter. Det er forbud mot inngrep som oppføring og vesentlige eksteriørmessige endringer av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, bygging og utvidelse av vei, sykkelvei eller

gangvei, hensetting av campingvogner, brakker, containere og lignende i landskapet, etablering av oppdrettsanlegg, uttak eller påfylling av masse, sprenging, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, nydyrking, bakkeplanering, lukking av bekker og grøfter, gjenfylling eller uttapping av dammer, fremføring av luft- og jordledninger, etablering av veibelysning, oppsetting av skilt som kan prege landskapet, opparbeiding og merking av nye stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.

b) Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi, er forbudt.

Når det gjøres tiltak som berører kantsoner inntil dyrket mark, herunder åkerholmer og vegetasjonssoner langs bekker, grøfter, steingjerder, steinrøyser og jordeskiller, skal det tas hensyn til landskapsbildet. Slike kantsoner skal ikke fjernes, innskrenkes, snauhogges eller sprøytes.

Ved dammer og langs vannveier skal det legges særlig vekt på å opprettholde et velutviklet busksjikt.

c) Hogst av alléer, tregrupper eller trerekker og karakteristiske frittstående enkeltrær utenom de ordinære skogarealene er forbudt.

Ved hogst i områder avmerket som sone A på vernekartet skal skogens visuelle skjermende virkning bevares.

d) Skogbruk skal utøves i samsvar med lov om skogbruk og tilhørende forskrifter.

I tillegg gjelder følgende bestemmelser for skogarealene:

1. innslaget av edle løvtrær skal ikke reduseres
2. treslagsskifte fra løvskog til barskog er ikke tillatt
3. nygrøfting er ikke tillatt
4. hogst av spesielt store trær eller større hule trær er ikke tillatt.

e) Steingjerder og andre kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes dersom det kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig.

f) Forurensning og forsøpling er forbudt.

I biotopvernområdet Klosteralléen gjelder i tillegg følgende bestemmelser:

a) Arten kammarimjelle og annen vegetasjon som er viktig for livsmiljøet til

denne, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra biotopvernområdet. Nye plantearter må ikke innføres.

b) Planting eller såing er ikke tillatt.

c) Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre de naturgitte produksjonsforholdene eller forringe plantenes livsmiljø, herunder alle former for jordbearbeiding, flytting eller påfylling av masse, drenering, ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, gjødsling, kalking, salting og bruk av kjemiske bekjempningsmidler. Opplistingen er ikke uttømmende.

d) Bålbrenning er forbudt.

§ 4 Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene i § 3 andre ledd er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke vesentlige eksteriørmessige endringer eller utvidelse.
- b) Vedlikehold av eksisterende stier, skiløyper, skilt og liknende i samsvar med forvaltningsplan.
- c) Vedlikehold av eksisterende veier, sykkelveier og gangveier.
- d) Drift og vedlikehold av jernbanen.
- e) Drift og vedlikehold av jordbruksarealer. Retningslinjer for drift fastsettes i forvaltningsplan, jf. § 8.
- f) Beiting.
- g) Oppføring av nødvendige husdyrgjerder.
- h) Jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk.
- i) Sanking av bær og matsopp.
- j) Bruk av eksisterende deponier for jordestein, jordmasser og organisk avfall fra jordbruket i samsvar med gjeldende lovverk. Stein og masser fra disse kan benyttes til annet formål.
- k) Drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg og nødvendig istandsetting ved akutt utfall.
- l) Oppgradering/fornyelse av kraftanlegg og kraftlinjer for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet.

Vernebestemmelsene i § 3 tredje ledd er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av fylkesveien og eksisterende adkomstveier til tilgrensende dyrket mark. Unntaket omfatter ikke kantslått og salting.

§ 5 Regulering av ferdsel

All ferdsel som ikke skjer til fots i landskapsvernområdet skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Motorferdsel er tillatt i samsvar med gjeldende lovverk.

All ferdsel i biotopvernområdet skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. Miljødirektoratet kan av hensyn til verneformålet ved forskrift forby eller regulere ferdselen i hele eller deler av verneområdet.

I biotopvernområdet er motorisert ferdsel utenom eksisterende vei forbudt.

§ 6 Tillatelser

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Vesentlige eksteriørmessige endringer av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger.
- b) Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er gått tapt ved brann eller naturskade.
- c) Oppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige til jord- og skogbruksformål.
- d) Riving av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.
- e) Opparbeiding og merking av nye stier.
- f) Uttak av masse på egen eiendom til bruk i forbindelse med jordbruksdrift, etter retningslinjer fastsatt i forvaltningsplan. Før det fattes vedtak, skal søknaden forelegges kulturminnemyndigheten.
- g) Oppføring av nødvendige navigasjonsinstallasjoner og andre farledstiltak for å trygge ferdselen til sjøs

- h) Utvidelse eller omlegging av eksisterende jernbanetrasé.
- i) Etablering av gang- og sykkelvei innenfor landskapsvernområdet.
- j) Trepleie og fjerning av enkeltstående tre, samt planting av nye.
- k) Oppgradering/fornyelse av energi- og kraftanlegg som ikke faller inn under § 4 bokstav l.

Ombygging, utvidelse og nybygg skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet.

§ 7 Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 8 Forvaltningsplan

Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mv. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

§ 9 Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten, eller den som forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- og kulturtilstand som er formålet med vernet.

§ 10 Forvaltningsmyndighet

Miljødirektoratet fastsetter hvem som er forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

§ 11 Rådgivende utvalg

Det kan opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av landskapsvernområdet.

§ 12 Ikrafttredelse

Denne forskrift trer i kraft straks.

Forskrift om verneplan for Oslofjorden – delplan Østfold – Telemarkslunden og Ekebylunden naturreservat, Rygge kommune, Østfold

Hjemmel: Fastsatt ved kgl.res. 16. april 2010 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34 og § 77, jf. § 37 og § 62. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1. Avgrensning

Naturreservatet berører følgende gnr./bnr. i Rygge kommune: 89/19 og 89/143.

Naturreservatet dekker et areal på ca. 0,040 km², og omfatter Øvre og Nedre Telemarkslund (Ekebylunden).

Grensene for naturreservatet framgår av kart i målestokk 1: 2 500 datert Miljøverndepartementet mars 2010. De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Rygge kommune, hos Fylkesmannen i Østfold, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. Det samme gjelder jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 2. Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur, med en spesiell naturtype i form av en variert og vakker edelløvskog. Området er av særlig betydning for biologisk mangfold med sjelden vegetasjon og flere sjeldne arter, samt dammer og bekkeløp med kantvegetasjon.

§ 3. Vernebestemmelser

I naturreservatet må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet.

For naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet. Planting og såing av trær og annen vegetasjon er ikke tillatt.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er ikke tillatt.
3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, hensetting av campingvogner e.l, opplag av båter og lignende, framføring av luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, oppdyrking, drenering og annen form for tørrlegging, vannuttak, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre

konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende.

4. Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangement eller andre større arrangement er forbudt.
5. Bålbrenning er forbudt.
6. Areal merket C på vernekartet skal ikke beites.

§ 4. Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Vedlikehold av eksisterende sti og traktorvei.
 2. Sanking av bær og matsopp.
 3. Jakt og fangst etter gjeldende lovverk.
 4. Drift og vedlikehold av faste innretninger i bruk på vernetidspunktet, herunder gjerder, bro over Gunnarsbybekken og pumpehus ved dam og grøft mellom pkt. 1 og 8 i vernegrensen. Masser fra vedlikehold av grøft skal ikke legges i reservatet.
 5. Vedlikehold av eksisterende stier og løyper med eksisterende merking.
 6. Følgende bruk av areal A, B og C på vernekartet:
 - A: Arealet kan inngjerdes og beites av småfe. Småskog kan ryddes. Større trær og noe mindre rekrutteringstrær skal stå. Stående og liggende stammer med dødved skal ikke fjernes.
 - B: Arealet kan inngjerdes og beites av småfe.
 - C: Arealene skal ikke beites.
- Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ytterligere regulere beitetrykket i reservatet.
7. Fjerning av vegetasjon for å opprettholde fremkommelighet på tilstøtende jorder og langs Ekebyveien.
 8. Fjerning av rastrær i bekkkant langs Gunnarsbybekken.
 9. Uttak av vann til husbruk på Værne kloster fra søndre dam, samt bruk av vann fra Gunnarsbybekken.
 10. Drift, vedlikehold og nødvendig istandsetting ved akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg.
 11. Oppgradering/fornyning av kraftledninger for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet.

§ 5. Regulering av ferdsel

I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

2. Motorferdsel er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
3. Sykling og bruk av hest utenom eksisterende traktorvei og sti er forbudt.
4. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ved forskrift forby eller regulere ferdselen i hele eller deler av naturreservatet.

§ 6. Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Ferdselsbestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i politi-,brannvern-, ambulanse-, rednings- og oppsynsøyemed, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.
2. Motorferdsel i forbindelse med jord- og skogbruksdrift på traktorvei over Gunnarsbybekken, samt mellom Ekebylunden og Telemarkslunden.
3. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg. Ved bruk av motorisert transport skal det i ettertid sendes melding til forvaltningsmyndigheten.
4. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter nevnt i § 4 nr. 1.

§ 7. Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndighetene kan etter søknad gi dispensasjon til:

1. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter etter:
 - a) § 4 nr. 4
 - b) § 4 nr. 6
 - c) § 4 nr. 7
 - d) § 4 nr. 8
 - e) § 4 nr. 10 og nr. 11
 - f) § 7 nr. 6.
2. Avgrenset bruk av naturreservatet som angitt i § 3 nr. 4.
3. Oppgradering/fornyelse av kraftledninger som ikke faller inn under § 4.
4. Istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner.
5. Ny merking av eksisterende stier og løyper.
6. Opprenskning av bekkeløp.
7. Utsetting av ender.

§ 8. Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet.

§ 10. Forvaltningsplan

Det skal utarbeides forvaltningsplan for naturreservatet, som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak, og skal etter planen foreligge innen 31. desember 2010.

§ 11. Forvaltningsmyndighet

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndigheten for området.

§ 12. Ikrafttredelse

Denne forskrift trer i kraft straks.

Samtidig oppheves forskrift 15. desember 1995 nr. 1072 om fredning av Telemarkslunden naturminne, Rygge kommune, Østfold.

Vedlegg 5 Forskrift om Bogslunden naturreservat

Forskrift om verneplan for Oslofjorden – delplan Østfold – Bogslunden naturreservat, Rygge kommune, Østfold

Hjemmel: Fastsatt ved kgl.res. 16. april 2010 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34, jf. § 37 og § 62. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1. Avgrensning

Naturreservatet berører følgende gnr./bnr. i Rygge kommune: 90/29 og 92/116.

Naturreservatet dekker et areal på ca. 0,06 km² landareal.

Grensene for naturreservatet framgår av kart i målestokk 1:3 000, datert Miljøverndepartementet mars 2010. De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Rygge kommune, hos Fylkesmannen i Østfold, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. Det samme gjelder jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 2. Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur med en spesiell naturtype i form av en variert edelløvskog med tilhørende naturlig plante- og dyreliv.

§ 3. Vernebestemmelser

I naturreservatet må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet.

For naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet. Planting og såing av trær og annen vegetasjon er ikke tillatt.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødige forstyrrelse. Utsetting av dyr er ikke tillatt.
3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, hensetting av campingvogner o.l., framføring av luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, oppdyrking, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende.
4. Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt.
5. Bålbrenning er forbudt.

§ 4. Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Rydding av vegetasjon langs jernbanelinje.
2. Gjennomføring av et pågående skogforsøk innenfor et avgrenset areal på gnr. 92, bnr. 116 til og med år 2014.
3. Sanking av bær og matsopp.
4. Jakt og fangst etter gjeldende lovverk.
5. Vedlikehold av eksisterende vei.

§ 5. Regulering av ferdsel

I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
2. Motorferdsel er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
3. Sykling og bruk av hest utenom eksisterende traktorvei er forbudt.
4. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ved forskrift forby eller regulere ferdselen i hele eller deler av naturreservatet.

§ 6. Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Ferdselsbestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i politi-,brannvern-, ambulanse-, rednings- og oppsynsøyemed, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.
2. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med rydding av vegetasjon langs jernbanelinje.
3. Nødvendig motorferdsel på eksisterende vei i forbindelse med driften av gnr. 89 bnr. 2.
4. Nødvendig motorferdsel for utkjøring av felt trevirke i forbindelse med skogforsøk nevnt i § 4 nr. 2, når dette ikke medfører vesentlige terrengskader.

§ 7. Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

1. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter etter:
 - a) § 7 nr. 2
 - b) § 7 nr. 4.
2. Avgrenset bruk av naturreservatet som angitt i § 3 nr. 4
3. Istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner.
4. Vedlikehold av eksisterende kloakkledning.
5. Nedgraving av ledninger i eksisterende vei.

§ 8.*Generelle dispensasjonsbestemmelser*

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9.*Skjøtsel*

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet.

§ 10.*Forvaltningsplan*

Det kan utarbeides forvaltningsplan for naturreservatet, som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak.

§ 11.*Forvaltningsmyndighet*

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndigheten for området.

§ 12.*Ikrafttredelse*

Denne forskrift trer i kraft straks. Samtidig oppheves forskrift 2. november 1973 nr. 3 om fredning av edellauvskogreservat, Bogslunden, Rygge kommune, Østfold

Vedlegg 6 Forskrift om Husebyskogen naturreservat

Forskrift om vern av Husebyskogen naturreservat, Rygge kommune, Østfold

Hjemmel: Fastsatt ved kgl.res. 25. januar 2013 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34, jf. § 37 og § 62. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1. Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et område med rik sumpskog med variert treslags sammensetning, og overgangssonene mot tørrere skogtyper. Lokaliteten representerer en sjelden og sårbar naturtype og er en rest av en tidligere vanlig naturtype på marin leire i ytre deler av fylket. Det er en målsetting å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand, og eventuelt videreutvikle dem.

§ 2. Geografisk avgrensning

Naturreservatet berører følgende gnr./bnr.: 87/1 i Rygge kommune.

Naturreservatet dekker et totalareal på ca. 98 dekar. Grensene for naturreservatet går fram av kart i målestokk 1:2500 datert Miljøverndepartementet januar 2013. De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Rygge kommune, hos Fylkesmannen i Østfold fylke, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet.

§ 3. Vernebestemmelser

I naturreservatet må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet.

I naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

- a) Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra naturreservatet. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.
- b) Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er forbudt.
- c) Området er vernet mot ethvert tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, parkering av campingvogner, brakker e.l., framføring av luftledninger, jordkabler, kloakkledninger, bygging av veier, drenering eller annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling eller lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking eller bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen av tiltak er ikke uttømmende.
- d) Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt.

e) Bålbrenning er forbudt.

§ 4. Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene i § 3 annet ledd er ikke til hinder for:

- a) Sanking av bær og matsopp.
- b) Jakt og fangst i samsvar med gjeldende lovverk.
- c) Forsiktig rydding for å opprettholde eksisterende stier og vedlikehold av eksisterende merking av tursti.

§ 5. Regulering av ferdsel

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

- a) Motorisert ferdsel er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
- b) Bruk av sykkel og hest er forbudt.

§ 6. Generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene

Ferdselsbestemmelsene i § 5 er ikke til hinder for:

Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingsvirksomhet.

Ferdselsbestemmelsene i § 5 annet ledd er ikke til hinder for:

Nødvendig uttransport av felt elg og hjort med lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget.

§ 7. Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

- a) Avgrenset bruk av naturreservatet for aktiviteter nevnt i § 3 d).
- b) Istandsetting, skjøtsel og vedlikehold av kulturminner.
- c) Nødvendig uttransport av felt elg og hjort med annet kjøretøy enn lett beltekjøretøy som nevnt i § 6 annet ledd.
- d) Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter nevnt i § 7 b), e), f) og g).
- e) Kvisting, felling og fjerning av trær som utgjør en risiko for skade eller medfører vesentlige ulemper i tilknytning til offentlig vei eller bebygde eiendommer som grenser til naturreservatet.
- f) Skjøtselstiltak for å fremme utviklingen av en stabil bestandskant mot offentlig vei og bebygde eiendommer som grenser til naturreservatet.
- g) Nødvendig vedlikehold og utbedring av eksisterende merket tursti ut over det som er tillatt i medhold av § 4 c).

§ 8. Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet, i henhold til naturmangfoldloven § 47.

§ 10. Forvaltningsplan

Det kan utarbeides forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning av naturreservatet. Forvaltningsplanen kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtsel.

§ 11. Forvaltningsmyndighet

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

§ 12. Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft straks.

Vedlegg 6 Beskrivelse av prioriterte fremmede arter

Rynkerose (*Rosa rugosa*) ble opprinnelig importert som park- og hagevekst og ble utplantet som prydbusk en rekke steder. Rynkerosa er salttolerant og trives på sanddyner, grusstrender og strandenger, og har etter hvert etablert seg med kraftige bestander langs strandsonen på Søndre Jeløy. Planten formerer seg både vegetativt og med frø, og har en svært ekspansiv vekst. Der den vokser, fortrenger den raskt stedege arter. Der hvor krattene har vokst seg store, blir det i tillegg økt slitasje på områdene som ennå dekkes av gressbakke.

Hagelupin (*Lupinus polyphyllus*) ble importert og utsådd i store mengder i veikanter og brukt i mange hager. Planten spres vegetativt, og med frø som kan ha en levetid på 50 år. Den vokser godt på forstyrret mark som i flomsone langs elver og på sandstrender. Den kan også etablere seg på næringsfattig mark, der den er nitrogenfikserende og endrer næringsforholdene på voksestedet. Planten skiller ut veksthemmende stoffer fra rota.

Skvallerkål (*Aegopodium podagraria*) ble antakelig innført som en medisiplante, og har senere forvillet seg i norsk natur. Den slår seg lett opp i rike skogtyper og forstyrret mark, er svært skyggetålende og fortrenger raskt annen vegetasjon. Den spres med frø, vegetativt og ved rotutløpere. Den danner også nye planter fra gamle rotdeler, og spres derfor lett ved spredning av planterester.

Kanadagullris (*Solidago canadensis*) er en velkjent hageplante som etter hvert har fått stor utbredelse rundt byer og tettsteder. Den spres vegetativt og med frø, og har hatt en kraftig økning de senere årene. Planten vokser i veikanter, enger, skogkanter og på skrotemark, der den kan danne store bestander som utkonkurrerer stedege vegetasjon. I tillegg utsondrer den veksthemmende stoffer fra roten.

Strandkarse (*Lepidium latifolium*) er en flerårig art som danner store kolonier ved vegetativ vekst. Den har effektiv frøreproduksjon, og frøene spres stort sett med havstrømmer. Arten stammer fra Sørøst-Europa, Nord-Afrika og Vest-Asia. Den er en av de fremmedplantene der vi lettest kan følge innførsel og spredning. Den synes å ha hatt tre dokumenterte innførsler, med ballast til Oslo i 1862; med korn til Moss: Kanalen (mellom fastlandet og Jeløya) i 1920, og med korn til Stange: Stange kornsilo i 2003. Hele dagens utbredelse, som omfatter hele Oslofjorden og noe nedover Agderkysten, synes å stamme fra den vellykkete innkomsten og etableringen i strandsonen i Moss fra 1920 (eller tidligere). Spredningen synes bare å ha skjedd i sjøen, med strømmer. Den danner store, tette bestander og fortrenger andre arter.

Arten er meget ekspansiv i fjøresonen og blir ofte dominerende. Den etablerte seg raskt der den kan overta dominansen og endre strukturen i tangvoller, grus- og steinstrender og strandenger. Den fortrenger de fleste andre, stedege planter der, både vanlige og sjeldne/sårbare som disse naturtypene har et nokså stort innslag av, spesielt ved Oslofjorden og Skagerrakkysten der arten slår til. Den endrer hele strukturen i vegetasjonen fra et flerarts-system til et tilnærmet enarts-system, og der den slår til på strandeng overvokser den alt annet fordi den skaper et nytt og mer høgvokst sjikt.

Edelgran (*Abies alba*) er et innført bartre som opprinnelig ble brukt som prydtre, men som også brukes noe i kommersielt skogbruk. Arten sprer seg særlig godt i rike naturtyper som edelløvskog, og har dermed gode forhold i Værne kloster-området. Treslaget er høyvokst og skyggetålende, og kan på sikt danne tette monokulturer.

Vedlegg 9 Oversikt over referansegruppen

Følgende organisasjoner, offentlige virksomheter og privatpersoner har deltatt i referansegruppen:

Organisasjon/virksomhet	Medlem i referansegruppen
Rygge kommune	Siw Gjøsund Egil Holmsen
Grunneier-representanter	Lars Sundt Jensen Roy Hasle Tone Hals
Statens vegvesen Region Øst	Gisle C Ørbæk Andersen
Østfold fylkeskommune	Lars Ole Klavestad
Rygge Bondelag	Berit Ullestad
Natur- og friluftsjnteressene (Forum for natur og friluftsliv, FNF)	Helge Jodalen
Rygge museum	Magne Berggren
Fylkesmannens landbruksavdeling	Therese Elfstrøm
Fylkesmannens miljøvernavdeling	Kjersti Gram Andersen Aase Richter

Vedlegg 10 Sammenstilling av høringsuttalelser, med fylkesmannens kommentarer

Navn: Elisabeth og Thom Grøndahl, 83/46

Innspill: Er eier av tomt 83/46 innenfor verneområdet. Ønsker at tomten holdes utenfor verneområdet, i motsatt fall vil verdien forringes.

Fylkesmannens vurdering: *Høring av forvaltningsplanen er ikke en omkamp om vernegrensen. Vernegrensen ble fastsatt ved vernevedtaket 13.09.2013. Grøndal har fremmet krav om erstatning.*

Navn: Anne-Lise Dalbo m.fl., Husebyskogen NR/Oakhill

Innspill: Viser til høring av naturreservatet og behov for å fjerne enkelttrær nær boligtomtene, i et område som ble hogd for noen år siden. Påpeker at dette er viktig for disse boligene. Har ønske om å fjerne et konkret tre nå.

Fylkesmannens vurdering: *Forvaltningsplanens kap. 2.7 om Husebyskogen presiseres noe jf. stitat fra FM brev 7/3-2012. Den konkrete saken behandles som egen søknad. Se kart-fil med inntegnede soner.*

Navn: Østfold fylkeskommune,

Innspill: Har deltatt i arbeidet med forvaltningsplanen. Innspill i denne prosessen er ivaretatt i planen. Har ingen ytterligere bemerkninger.

Fylkesmannens vurdering: *Fylkesmannen tar synspunktet til etterretning.*

Navn: Statens vegvesen,

Innspill: Er tilfreds med at forskriftens § 6 inkluderer et punkt om etablering av gang- og sykkelveg innenfor landskapsvernområdet. De vil etter beste evne følge planen mhp bevaring av trær, trekker og alleer og truede planter langs fylkesvegene i området. Dette omfatter drift og vedlikehold som kantslått, skånsom brøyting og uten bruk av salt.

Fylkesmannens vurdering: *Fylkesmannen tar synspunktet til etterretning.*

Navn: Lars Sundt Jensen, Værne kloster

Innspill: Viser til større endringer som har skjedd i verneprosessen. Flystøy fra Rygge sivile lufthavn der mange utflyvninger går over landskapsvernområdet. Støyen reduserer opplevelsesverdien i området betydelig. Sterk økning av trafikken på Klosterveien/Dyreveien. Strekningen benyttes som fartsetappe (fartsgrense 80 km/t) av mange som bor utenfor området. Dette kan medføre krav om utbedringer som ikke harmonerer med verneforskriften. Viktig at forvaltningsmyndigheten tar disse problemene på alvor da de kan redusere verdien av verneområdet vesentlig.

Fylkesmannens vurdering: *Fylkesmannen er klar over støyproblematikken fra flyplassen. Dette gjelder også for boliger utenfor verneområdet. Støy fra flyplassen må løses utenfor rammen av forvaltning av landskapsvernområdet. Fylkesmannen er også klar over trafikkutviklingen på Klosterveien og Dyreveien og vil håndtere dette på best mulig måte innenfor rammen av verneforskriften.*

Navn: Rygge kommune,

Innspill: Rygge kommune har deltatt i referansegruppa med to personer. Utkastet til forvaltningsplan er i hovedsak i tråd med de drøftinger og konklusjoner som har vært i referansegruppa.

Boligbyggeinteressene, landbrukseiendommer og næringsutøvere i landbruket er de brukergruppene som blir mest berørt. Det er viktig å være klar over de endringene i driftsformer som har skjedd de siste 50 årene og kan komme til å endre seg i de neste 50 årene. Tidligere var det et langt mer allsidig landbruk med husdyrhold og allsidig potet- og grønnsaksproduksjon. Potetproduksjonen er halvert,

med færre produsenter. Grønnsaksarealet er det samme men antall produsenter er halvert. Dette er eksempler på endringer som har skjedd. Mulige fremtidige endringer kan være etablering av fjørfe- eller eggproduksjon med behov for nye driftsbygninger. Forvaltningsmyndigheten må være åpen for endringer av driftsformer i landbruket og at dette kan bidra til å endre områdets særpreg.

Fylkesmannens vurdering: Bra med innspill til endringer av driftsformer i området. I utgangspunktet er det eksisterende jordbruksdrift på vernetidspunktet som skal opprettholdes. Fylkesmannen vil utdype kapittelet om jordbruksdrift i forvaltningsplanen.

Navn: Olav Bjarte Klevberg,

Innspill: Kap. 2.2.1 Savner definisjon av karakteristiske og viktige solitætrær. Mener de største furutrærne bør kartlegges m GPS-koordinater slik som eiketrærne er. Det bør ikke anlegges alleer og trekker utenom de opprinnelige traseene. Det vil utvanne hovedbølets historiske status i landskapsbildet.

Fylkesmannens vurdering: Eiketrærne er registrert som følge av forskrift om utvalgte naturtyper. Eiketær av en viss størrelse eller hule eiketær omfattes av denne forskriften.

Innspill: Kap. 2.2.2 Åpninger i skjermkogen mot øst (utenom de sonene som er merket som dette) bør gjenplantes. Beboerne inntil grensen må gjøres oppmerksomme på dette.

Fylkesmannens vurdering: Beboere langs grensen vil bli kontaktet, spesielt naboer til skjermsonene for å informeres om hva som er hensikten med skjermsonen og hvilke regler som gjelder. Trær og skog utenom skjermsonene omfattes av de generelle bestemmelsene i verneforskriften.

Innspill: Kap.2.2.3 Steingjerder. Dette punktet bifalles. I tillegg bør åpninger i steingjerder for lettvinnt adgang til jordvei settes tilbake til opprinnelig stand i den grad det er mulig.

Fylkesmannens vurdering: Restaurering av steingjerder er et omfattende arbeid som det neppe er ressurser til å gjennomføre i den grad som er ønskelig. Adgang til jordvei er viktig for fortsatt drift av jordbruksarealene.

Innspill: Kap. 2.3.2 De gamle bekkene som er lukket f.eks over Carlbergmyra og Gunnarsbybekken opp til Carlbergundergangen bør åpnes, i dialog med grunneier. Oppgraving av enkelte gjenfylte dammer bør også vurderes.

Fylkesmannens vurdering: Dette vil bli vurdert dersom grunneierne ønsker dette.

Innspill: Kap. 2.4.1 Kulturminner. Mener det er feil å bruke Pilgrimsled, bør byttes til Pilgrimsveg. Mener at denne er overmerket med symboler og dårlig oppheng i bl.a trær samt for tett. Mener at Pilgrimsleden er merket i en trase som aldri har vært benyttet til dette formålet.

Fylkesmannens vurdering: Synspunktene er registrert og vil bli formidlet til fylkeskonservatoren som har ansvaret for Pilgrimsleden/vegen.

Innspill: Kap.2.5 Foreslår at det sannes frø fra kammarimjella som kan såes på andre vokseplasser der den tidligere er funnet f.eks i Telemarkslunden v steiningen. Påpeker at det er viktig å skille på skjøtsel som beiting og slått m gressklipper, kammarimejlle er giftig og beites ikke av husdyr

Fylkesmannens vurdering: Fylkesmannen har spesiell fokus på Klosteralleen med kammarimjellen når det gjelder skjøtsel. Slått skal skje etter frøsetting.

Innspill: Kap. 3.1.1 I nyere tid har rydningsstein blitt lempet på steder der det er praktisk mulig, ikke som tidligere i steingarder og små deponier. Foreslår at større steiner som er dumpet langs jordekanter og steingjerder fjernes for å tilbakeføre landskapet mot en mer opprinnelig standard.

Fylkesmannens vurdering: Etter verneforskriften er det tillatt å bruke eksisterende deponier for jordestein, jordmasser og organisk avfall jf. verneforskriftens § 4 j).

Innspill: Kap.3.1.2. Det må stimuleres til at grunneiere tar i bruk tidligere beiter, med tradisjonelt holdte husdyr.

Fylkesmannens vurdering: Fylkesmannen ønsker at beitene holdes i hevd.

Innspill: Kap.3.1.6 Det må informeres til beboere i og like utenfor verneområdet at forsøpling er forbudt, både kasting av hageavfall og bygningsavfall som delvis også brennes. Det er mye hageavfall i Finnebingen, langs veien fra Storengkrysset og nordover langs Husebyskogen. Også ved Carlbergundergangen og nedrest i Bogslunden er det tidvis mye avfall.

Fylkesmannens vurdering: Fylkesmannen er orientert om forsøpling enkelte steder. Det er planer om informasjonstiltak til beboere i og like utenfor verneområdet bl.a om dette problemet.

Innspill: Kap.3.3.2 For å ta vare på ønsket om å bevare det landbrukspregete herregårdslandskapet er det viktig å ikke slippe til andre virksomheter som kan gå på akkord med denne tanken. Det er viktig å få fram at friluftsliv ikke er del av verneformålet.

Fylkesmannens vurdering: Nye virksomheter må være i tråd med verneforskriften. Det vil bli tilrettelagt for friluftsliv innenfor rammene av verneforskriften og formålet med landskapsvernområdet.

Innspill: Kap.3.4.1 Mener at det bør stå at det SKAL søkes om råd hos Fylkeskonservatoren, ikke bare anbefale at det bør..

Fylkesmannens vurdering: Denne teksten er utformet i samarbeid med fylkeskonservatoren.

Innspill: Kap. 3.5.1 Drift og vedlikehold av veiene har opp gjennom årene ført til endringer i landskapsbildet bl.a er flere trekker fjernet og veimaskiner har påført trærne skader. Salting bør unngås da det kan skade trærne og at avrenning kan føres til Gunnarsbybekken som er ørretførende. Mener veibelysningen på strekningen Båthavnveien-Rød kan fjernes da de ikke fungerer. Mener at hastigheten på veiene i området er alt for høy, den bør reduseres fra 80 km/t til 50 km/t. Det vil øke sikkerheten og også redusere behovet for sykkel- og gangveier i området. Mener at Rygge kommune har forsømt seg når de ikke har bygget fartshumper på strekninger med 30 km/t.

Fylkesmannens vurdering: Fylkesmannen er kjent med problemstillingen knyttet til drift og vedlikehold av veien og faren for skader på trekkene langs veien. Vi er i jevnlig dialog med Statens vegvesen om dette. Fylkesmannen er også klar over trafikkutviklingen på Klosterveien og Dyreveien og vil håndtere dette på best mulig måte innenfor rammen av verneforskriften.

Innspill: Kap. 3.5.1 Det bifalles at eksisterende jernbanetrase benyttes til gang/sykkelvei i framtiden men påpeker samtidig at dette er det eneste slike tiltaket som kan iverksettes i området. Kap.3.5.2 Viser til at flere luftspenn er fjernet i området de siste årene. De resterende linjene i området bør på sikt også legges i bakken.

Fylkesmannens vurdering: Verneforskriften åpner for at det kan gis tillatelse til etablering av gang- og sykkelvei innenfor verneområdet jf. § 6 i). Det er et ønske å legge flere av de større luftspennene i bakken, uten at det foreligger konkrete planer i øyeblikket. Dette må sees i sammenheng med netteierens behov for vedlikehold og utskifting av luftspennene.

Innspill: Diverse: Mener at Staten bør løse ut de ubebygde tomtene på Oakhill slik at terrenget blir uendret. Mener også at det har foregått ulovlige tiltak i området som omlegging av historiske veiløp. Dette vil være en uthuling av vernet om det blir stående. Fylkesmannen må også vurdere om etableringen av transport- og godsspedisjonen er lovlig. Foreslår også at hardt sprøytede monokulturer som f.eks ferdigplen må legges om til korn eller eng.

Fylkesmannens vurdering: De ubebygde tomtene på Oakhill kan bebygges etter en reguleringsplan som er vedtatt i Miljøverndepartementet etter en omfattende prosess. Det er ingen planer om å endre dette fra Statens side. En lovlighetskontroll av transport- og godsspedisjonsfirmaet må gjennomføres av kommunen da denne var etablert på vernetidspunktet.

Navn: Moss tenkepark,

vedr. adresselister:

Innspill: Finner det underlig at de ikke står på adresselisten over organisasjoner som har fått saken til høring men har klart å få tilsendt høringsutkastet på eget initiativ. Opplyser også at nåværende eiere av Telemarkslunden ikke er oppført på listen til tross for at tidligere eier Gunnar Sundt døde i 1995.

Fylkesmannens vurdering: Fylkesmannen beklager at Moss og Omegn Tenkepark ikke var oppført på adresselisten over høringsinstanser.

Innspill: Biotopfredning, alleer, trafikk. Av hensyn til kammarimjellen og til de praktfulle trekkene bør veisalting forbyes, alternativt senke fartsgrensen og bruke sand ved glatt føre. Trafikken er alt for stor, langsiktige vedtak om alternative grenser må fattes.

Fylkesmannens vurdering: Veisalting i Klosteralleen er forbudt jf. verneforskriften § 3, tredje ledd c).

Innspill: Husdyr/fremmede arter. Er kritiske til geiteholdet på Ekeby da geiter ikke er et naturlig innslag i Ryggelandskapet. Viser til historien på Ekeby med planteskole for produksjon av grunnstammer for frukttrær og en mirabellehekk som strakte seg fra Årefjordbekken til

Telemarkslunden. Geiteholdet har ødelagt store deler av bekken. Denne hekken må oppgraderes og geiteholdet begrenses.

Fylkesmannens vurdering: Husdyrhold som medfører beiting er i utgangspunktet positivt for landskapsbildet. Det er viktig at beitetrykket er tilpasset vegetasjonen på stedet. Det er interessant med informasjon om historisk bruk av området f.eks. planteskolen for frukttrær på Ekeby.

Innspill: Bifaller forslaget om å etablere gang/sykkelvei på eksisterende jernbanetrase når nytt dobbeltspor er bygd. Påpeker betydningen av Carlbergundergangen som kulturminne og "landskapsmøbel" som det er viktig å bevare. Viser til vokterboligen som ble revet og at en tilsvarende vokterbolig nordøst for tidligere Dilling stasjon fortsatt er bevart og mener den ideelt sett bør flyttes til Carlberg.

Fylkesmannens vurdering: Fylkesmannen er også opptatt av den betydningen Carlbergundergangen har som et landskapselement og delvis som port inn i området. Det er ikke aktuelt å reetablere vokterboligen ved Carlberg. På denne tomten er det nå etablert en trekirkegård for å etablere et mikromiljø som bl.a. mange insekter vil dra nytte av.

Innspill: Peker på betydningen av at landbruksbygninger skal tilpasses landskapet. Ønsker at en kopibygning av gamle fjøset på Værne kloster kan gjenreises, og at grunnmuren bevares. Dette vil gjenskape den tidligere tunvirkningen på gården. Mener også at meieribygningen skal bevares som et minne om det som en gang var Nordens største melkeprodusent.

Fylkesmannens vurdering: Ny bygninger og reetablering av tidligere bygninger må skje innenfor rammen av verneforskriften. Det er grunneieren som må ha ansvaret for et slikt prosjekt.

Innspill: Ønsker ikke at det tillates flere asfalterte veier i landskapsvernområdet. Det gir et urbant preg som ikke hører hjemme i et landskapsvernområde.

Fylkesmannens vurdering: Fylkesmannen tar synspunktet til etterretning. De fleste offentlige veier i området er i dag asfaltert.

Ang. Telemarkslunden

Innspill: Ønsker en streng tolking av § 4 pkt.7 i verneforskriften til Telemarkslunden. Vegetasjonen langs bekken er avgjørende for det biologiske mangfoldet. Dette punktet bør vekk fra den generelle unntaksbestemmelsen. Det bør til enhver tid kreves godkjenning fra Fylkesmannen.

Fylkesmannens vurdering: Dette er en del av verneforskriften. Forvaltningsplanen kan ikke endre verneforskriften.

Ang. Telemarkslunden

Innspill: Det er en navneforvirring knyttet til Ekebylunden og Nedre Telemarkslunden. Mener Ekebylunden er et nytt navn som har oppstått i nåværende eiers tid. Hele lunden på Ekeby heter Telemarkslunden. Gårdsnavnet Ekeby er bare fra 1935 mens navnet Telemarken stammer fra en gammel husmannsplass som det i dag ikke er påviselig spor etter. Telemarken er navnet på jordene nord og syd for hovedlunden.

Fylkesmannens vurdering: Fylkesmannen er klar over navneforvirringen i området, som også ble stadfestet ved utvidelsen av Telemarkslunden naturreservat til Telemarkslunden-Ekebylunden naturreservat (som inkludere deler av Gunnarsbybekken). Det kan være aktuelt å kontakte Norsk språkråd v/stedsnavnetjenesten for Østlandet for å se nærmere på navnebruken.

Ang. Amtmannens grav/Lillebog

Innspill: Viser til at den gamle husmannsplassen gror igjen, dette er landskapsforringende. Bråteskogen tar overhånd. Tidligere var det åpent landskap mot steingjerdet på Søndre Dyre. Dette landskapet må holdes åpent. Dette må være en sentral del av landskapsvernområdet forvaltningsplan.

Fylkesmannens vurdering: Arbeidet med å hindre gjengroing og opprettholde bruken av mindre jordbruksarealer er en stor utfordring. Forvaltningsmyndigheten er avhengig av grunneier for at dette arbeidet skal lykkes. Forvaltningsmyndigheten kan ikke pålegge grunneier en spesiell form for skjøtsel men kan forby enkelte ingrep/tiltak jf. verneforskriften. Utover dette er muligheten for økonomiske tilskudd og dialog med grunneiere viktigste virkemidlene.

Navn: Torodd Hauger,

Innspill: Lurer på om hagebruk tilhørende boligeiendommer kan fortsette som før. Om det ligger noen restriksjoner på utviklingen av hagearealene som f.eks videreutvikling av steinmurer som de har lagt opp i sin tid med kjøkkenhage.

Fylkesmannens vurdering: Verneforskriften skiller ikke mellom hagebruk knyttet til boligeiendommer eller som næring. Det er omfanget av tiltakene som er avgjørende. Fortsatt rensking av stein i kjøkkenhagen og videreutvikling av steingjerdene i et mindre begrenset omfang er innenfor rammen av verneforskriften.